4
Algemene Financiële Beschouwingen

Algemene Financiële Beschouwingen

Aan de orde zijn **de Algemene Financiële Beschouwingen**, en de behandeling van:
- **de brief van de minister van Financiën d.d. 15 september 2026 inzake de Nota over de toestand van 's Rijks financiën (37020);**
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Financiën (IXB) en de begrotingsstaat van Nationale Schuld (IXA) voor het jaar 2027 (37020-IX).**

De **voorzitter**:
Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de eerste termijn van de zijde van de Kamer van de Algemene Financiële Beschouwingen. Dat betekent dat vandaag de Kamerleden met elkaar het debat voeren. Morgen zal het debat worden gevoerd met de bewindslieden in vak K in de eerste termijn, in de voortzetting van het debat. Er zijn zeventien sprekers van de zijde van de Kamer. Als eerste geef ik het woord aan de heer Stultiens ...

Ik zie mevrouw Beckerman.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Voorzitter, goedemorgen.

De **voorzitter**:
Goedemorgen.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Wij hebben een punt van orde. We hebben gisteren bij de NOS gelezen: "Coalitie dreigt op onderwijs te bezuinigen wanneer de sociale zekerheid niks oplevert." De NOS heeft een document in handen waaruit blijkt dat er 1,2 miljard dreigt te worden bezuinigd op de Onderwijsbegroting. Als de NOS dat stuk heeft, lijkt me dat de Kamer dat stuk zéker moet krijgen, want dat lijkt me zeer relevant voor het debat. Wij doen het verzoek om dat stuk direct met de Kamerleden te delen.

De **voorzitter**:
Dat is een informatieverzoek. Ik zie dat de minister van Financiën daar non-verbaal mee instemt, dus dat zal uw richting op komen.

Meneer Ergin.

De heer **Ergin** (DENK):
Voorzitter. In dat artikel wordt gesproken over een geheime deal. Het informatieverzoek van de SP steun ik, maar ik zou dan ook graag willen weten of er dan een deal is en, zo ja, wat die deal precies inhoudt.

De **voorzitter**:
Ik neem aan dat het kabinet dat meeneemt in de informatievoorziening.

Meneer Dassen.

De heer **Dassen** (Volt):
Voorzitter. Een ander informatieverzoek. Dat gaat over de brief van de zuinige zes, die blijkbaar gestuurd is en die ook in handen is van onder andere de NOS, over de inzet van Nederland ten opzichte van het MFK, namelijk dat dit flink, met miljarden, naar beneden moet. Die brief zou ik graag ontvangen.

De **voorzitter**:
Ik zie dat ook daar non-verbaal mee wordt ingestemd. Dan geef ik als eerste het woord aan ...

De heer Stultiens nog.

De heer **Stultiens** (PRO):
Nu ik zie dat er zo ruimhartig wordt omgegaan met informatieverzoeken, heb ik er nog wel eentje. We hebben gisteren een brief gehad. Daarin staat ook een tabel, maar die loopt maar vier jaar door. Ik wil ook graag weten hoe die de jaren erna eruitziet, met name wat betreft de dekking voor box 3. Ik wil graag de hele reeks, bijvoorbeeld tot en met 2040. Het lijkt mij wel zo goed om alle informatie te krijgen.

De **voorzitter**:
Ik zie wederom non-verbale instemming, dus het komt uw kant op als ik de bewindslieden goed begrijp.

De (algemene) beraadslaging wordt geopend.

De **voorzitter**:
Allereerst is het woord aan de heer Stultiens voor zijn eerste termijn namens de fractie van PRO.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dank u, voorzitter. Op de vijfde dinsdag van september ontving de Kamer het goede nieuws: de bezuinigingen op de sociale zekerheid zijn van tafel. Maandenlang hebben wij samen met de vakbonden opgetrokken om de bezuinigingen op de WW, de WIA en de AOW tegen te houden. Na een lange strijd is het kabinet gisteravond tegemoetgekomen aan deze eis. Voor al die mensen in de havens, in het ov en in de zorg en voor de mensen die ziek zijn of hun baan zijn kwijtgeraakt, is het heel goed nieuws dat deze bezuinigingen nu echt van tafel zijn. Dit gaat namelijk om solidariteit. Het gaat erom dat we er in dit land voor elkaar zijn wanneer je ziek bent of je baan bent kwijtgeraakt en dat er een vangnet is waar niet op wordt bezuinigd. Daarom zeg ik tegen alle stakers, alle vakbonden en hardwerkend Nederland: gefeliciteerd met deze overwinning.

Voorzitter. Dit zet voor ons, PRO en Volt, de deur open naar een begrotingsakkoord. We hebben onze hand uitgestoken. Het aanbod staat nog steeds: een totaaldeal over alle begrotingen en het Belastingplan. Dat zorgt namelijk voor

rust en stabiliteit in de Haagse politiek. Dat kan dit land goed gebruiken. Mijn vraag aan de minister van Financiën is daarom of hij daartoe bereid is. Zo niet, hoe gaat hij voorkomen dat dit begrotingsseizoen nog chaotischer wordt dan de afgelopen weken? Welke opdracht krijgen zijn collega's dan mee voor het zoeken van steun voor hun begroting? Gaat hij ze te hulp schieten als hun begroting weggestemd dreigt te worden?

Voorzitter. Een cruciaal onderdeel van zo'n akkoord is natuurlijk het Belastingplan. Daarin wordt voor de komende jaren bepaald hoeveel geld de overheid gaat ophalen, wie er in dit land de rekening betaalt, of de ongelijkheid toeneemt of afneemt en of de grote vervuilers worden belast of gesubsidieerd. Laat ik vandaag alvast heel helder zijn: dit Belastingplan is voor PRO nog niet sociaal genoeg. Waarom verhoogt het kabinet de belastingen met miljarden voor werkende mensen, maar wordt er van de allerrijksten niks gevraagd? Waarom weigert het kabinet nog steeds de overwinsten te belasten van de grote oliebedrijven die nu enorme winsten maken? Waarom verhoogt het kabinet de hypotheekrenteaftrek, terwijl een hele duidelijke Kamermeerderheid, inclusief D66 en CDA, aangaf dit niet te willen? Waarom blijft het kabinet nog vele miljarden uitkeren aan ondoelmatige fiscale regelingen, maar grijpt het dan wel drastisch in bij de aftrek voor specifieke zorgkosten?

PRO heeft vanaf het begin gezegd dat gewone mensen erop vooruit moeten gaan en dat er een eerlijke bijdrage moet komen van de allerrijksten, maar dit Belastingplan doet het omgekeerde. Dit Belastingplan laat werkend Nederland in de steek, want gewone werkende mensen gaan structureel 8 miljard euro per jaar extra betalen aan inkomstenbelasting, waarvan volgend jaar al 3,5 miljard euro in box 1. Ondertussen verlaagt het kabinet het toptarief in box 2. Dat is voor de directeur-grootaandeelhouders een extra belastingcadeau. We zien dat de belastingen op werk omhooggaan en dat de belastingen op vermogen omlaaggaan. Waarom wordt deze keuze gemaakt?

De **voorzitter**:
Interrupties zijn kort, bondig en maximaal in drieën, tenzij er geen antwoord wordt gegeven, er wordt uitgelokt of er gesloten antwoorden worden gegeven.

De heer **Oosterhuis** (D66):
De heer Stultiens noemt hier box 2. Ik denk dat we het er Kamerbreed over eens zijn dat de echt vermogenden in box 2 zitten. Dat vermogen zit alleen wel vaak vast in bv's. Je kunt daar dan een hoog belastingtarief op heffen, maar dat vermogen wordt niet belast als dat in die bv's zit. Doordat het tarief nu van 31% naar 29% gaat, komt het wel uit die bv's en wordt het wel belast, waardoor er dus vanuit die rijke ondernemers echt belastinggeld de schatkist binnenkomt. Deze manoeuvre werd tien jaar geleden ook uitgevoerd. Het gaat nu tegen 29%. Weet de heer Stultiens wie er tien jaar geleden minister van Financiën was en tegen welk tarief het toen ging?

De heer **Stultiens** (PRO):
De partij zal waarschijnlijk mijn partij zijn, vandaar deze vraag. Het tarief van tien jaar geleden weet ik niet uit mijn hoofd. Ik wil wel even benoemen — dat is vrij cruciaal — dat een belastingkorting in box 2 natuurlijk nooit de echte dekking is. Als dat de dekking was geweest, zou ik zeggen: blijf die de komende jaren verlagen. Extra gratis geld klinkt top, maar zo werkt het natuurlijk niet. Als je directeur-grootaandeelhouders een belastingkorting geeft, waarmee je geld naar voren schuift, heb je structureel natuurlijk geen echte dekking. Dat is het rare. Dat zie je nu gebeuren bij deze box 3-plannen. Kleine spaarders gaan meer belasting betalen, terwijl er juist een korting komt voor de directeur-grootaandeelhouders. Dat lijkt me precies de verkeerde route. Ik vind het eerlijk gezegd ook een rare keuze van D66.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Zoals ik net al zei, wordt vermogen als het in de bv blijft zitten sowieso niet belast. Nu komt het er wél uit en wordt het wél belast. Om het geheugen van de heer Stultiens te helpen: het was destijds de heer Dijsselbloem, inderdaad van PRO. Het ging toen tegen een tarief van 22%. Je kunt dus zeggen: het wordt nu laag belast. Je kunt ook zeggen: destijds deed Dijsselbloem van de PvdA het tegen 22%; nu doet Heinen van de VVD het tegen 29%. Dat lijkt me winst. Een beetje meer optimisme mag ook, zou ik tegen de heer Stultiens willen zeggen.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dank voor deze aanmoediging. Ik zou verwachten dat D66 het met ons eens is, als ik kijk naar hun programma. Daarin zie ik allemaal hele verstandige plannen staan om vermogen en winst juist te belasten en arbeid juist te laten lonen. Dat gebeurt nu niet. Volgens mij kan de heer Oosterhuis dat erkennen. De belastingen op arbeid gaan fors omhoog. Ik zou denken dat hij aan mijn kant zou staan en de rechterkant, met name de VVD, zou oproepen: laat werken lonen; laten we de rekening bij de allerrijksten leggen. Die zitten in box 2.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik trek graag met de heer Stultiens op om deze beweging in te zetten. Die is de laatste tien jaar ook daadwerkelijk ingezet. Vermogenswaarde belasten werkte wat minder. Ik zou de heer Stultiens echter ook willen vragen om te kijken wat er wél gebeurt. De belasting in box 2, voor de echte rijken, gaat juist ook omhoog.

De heer **Stultiens** (PRO):
Nee, het tarief gaat omlaag. Dat je geld naar de toekomst haalt, is allemaal leuk en aardig. Maar uiteindelijk is het een korting voor directeur-grootaandeelhouders. De VVD spreekt op hun onlineaccounts trots over een korting voor directeur-grootaandeelhouders. Dat lijkt me natuurlijk geen serieuze dekking. Het is een korting, die wij onverstandig vinden. Als je geld wil ophalen, zou ik zeggen: lees alle goeie rapporten van Financiën. De heer Oosterhuis kent die rapporten trouwens prima. Er staan een heleboel goeie tips en manieren in om geld wél bij box 2 te halen. Stop de ontwijkingsroutes. Stop, inderdaad, al die kortingen die nog steeds bestaan. Dan heb je een veel eerlijker stelsel en, het belangrijkste, dan kun je werken laten lonen.

De heer **Flach** (SGP):
In de eerste zinnen van zijn bijdrage is de heer Stultiens naar mijn mening nog wat vaag. Hij zei dat er niets wordt gevraagd van de allerrijksten en dat de gewone mensen

erop achteruitgaan. Ik ben benieuwd naar de definitie van "gewone mensen" en "de allerrijksten". Ik noem een voorbeeld. Ik kreeg vanmorgen een mailtje van Laurens. Die heeft €60.000 gespaard omdat hij hoopt ooit eens een keer in een eigen huis te kunnen gaan wonen.

De **voorzitter**:
Er wordt gewezen naar de heer Dassen. We zijn hier zo collegiaal!

De heer **Flach** (SGP):
Ik heb beloofd zijn achternaam niet te noemen!

(Hilariteit)

De heer **Flach** (SGP):
Is Laurens een gewone Nederlander of valt hij in de definitie van de heer Stultiens onder de allerrijksten?

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik ken deze Laurens niet persoonlijk, maar hij is zeker een gewone Nederlander. Dat is mijn hele punt. Er wordt vaak een karikatuur gemaakt. Als wij in onze plannen bijvoorbeeld zeggen "laat miljonairs betalen met de miljonairsbelasting", dan krijg ik van de VVD vaak de kritiek: maar denk aan de kleine spaarder. Nu gebeurt echter precies het tegenovergestelde: de kleine spaarder gaat meer betalen voor de wensen in box 3, terwijl van de grootste miljonairs juist niks wordt gevraagd. Dat is precies de verkeerde keuze. Dus ja, Laurens is een gewone Nederlander. We moeten niet de kleine spaarder extra belasten, maar juist de allerrijksten. Dan praat je over de rijkste 1%. Dat is de groep die je volgens ons best wat meer kunt belasten. Dat geld kun je gebruiken om werkende mensen vervolgens vooruit te helpen. Dat is volgens mij namelijk een brede wens van de Kamer. We zien allemaal dat werken niet loont. Daar helpt die extra belastingverhoging van 8 miljard niet bij.

De heer **Flach** (SGP):
Dit is al een stuk duidelijker. Dat betekent dan ook dat PRO echt grote moeite heeft met de dekking van het box 3-plan. Dat is goed om te horen. Ik hoor dan wel graag van de heer Stultiens wat voor concrete plannen hij heeft om die zogenaamde "allerrijksten" aan te pakken. Het is net zo'n grote karikatuur om te zeggen dat er van rijke mensen niks wordt gevraagd, vind ik. Wat er de achterliggende jaren op het vlak van vermogensbelasting extra is gevraagd van mensen, vind ik zelfs schrikbarend. Ik hoor dus graag concrete voorstellen van de heer Stultiens.

De heer **Stultiens** (PRO):
Die zal ik zeker geven. Ik reageer op het eerste punt. Ik vind de dekking van box 3 inderdaad niet verstandig. Uitzoomend vind ik de hele derving van 16 miljard niet verstandig. De hele keuze om naar een vermogenswinstbelasting te gaan kost 16 miljard. Dat geld kunnen we beter gebruiken voor ons land, voor de wegen, de ziekenhuizen en de scholen. Ik vind het in die zin zonde van belastinggeld. Als je daar toch voor kiest — daar kiezen rechtse partijen voor — dan zou ik zeggen: laat de kleine spaarder er niet voor betalen.

Dan uw vraag "hoe dekt u uw plannen?" In die zin hebben wij natuurlijk een heel transparant programma, waarin we elk jaar laten zien hoe we het betalen. Dan moet je gelijk kijken naar datgene waarin beide programma's overeenkomen: de grote techbedrijven. Van de grote techbedrijven zien we gewoon dat ze niet hun fair share betalen op dit moment. Dan kun je kiezen voor het invoeren van een belasting voor die grote techbedrijven. Dat stond ook in uw programma, en ook in dat van mij. Dat gebeurt nu niet. Wat nu wel gebeurt, is een belastingverhoging van 8 miljard in box 1. Dat vind ik een scheve keuze, en ik zou denken dat de SGP dat ook vindt.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Flach** (SGP):
Dit geeft al iets meer kleur aan wat de heer Stultiens zegt. Tegelijkertijd blijf ik toch moeite houden met de karikatuur "van de rijke mensen wordt niks gevraagd" of "van de allerrijksten wordt niks gevraagd". Als je gewoon kijkt naar wat er aan maatregelen in zit qua dekking, dan moeten we toch met elkaar constateren dat er in de achterliggende jaren bovengemiddeld veel gehaald is bij mensen die zuinig geleefd hebben, gespaard hebben en succesvolle ondernemingen hadden. Deze vraag leg ik tot slot voor aan de heer Stultiens. We moeten wel oppassen dat we de boete op spaarzaamheid of op succesvol ondernemen niet nog verder uitbouwen. Ik hoop daar toch echt een duidelijk antwoord op te krijgen.

De heer **Stultiens** (PRO):
Met dat laatste ben ik het zeer eens. Wat is nu eigenlijk het rare? Voor spaarders maakt het natuurlijk helemaal niks uit of je vermogensaanwas of vermogenswinst doet. Maar ze gaan nu wel betalen voor deze nieuwe wens. Sterker nog, de wet die nu voorligt in de Eerste Kamer, waar wij voor zijn en volgende week mee kunnen instemmen, is voor spaarders veel beter, want dan blijft de grens gewoon op €1.800 in plaats van €1.000. Ik zou zeggen: als we voor spaarders opkomen, laten we dan gewoon volgende week die wet steunen in de Eerste Kamer. Dat bespaart gelijk 16 miljard euro.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Ik wil allereerst een compliment geven aan PRO voor het feit dat de bezuinigingen op de sociale zekerheid vooralsnog van tafel zijn. We moeten natuurlijk wel bekijken of dat niet weer leidt tot bezuinigingen op onderwijs, maar het is echt een heel goede stap. Zonder PRO was dat niet gelukt.

Ik kom op het Belastingplan. Ik ben het er helemaal mee eens dat er keuzes moeten worden gemaakt om de allerrijksten te belasten. Je ziet dat de vermogenskloof alleen maar toeneemt, net als de overwinsten van die oliebedrijven, die over de ruggen van de oorlog heel veel winsten maken. Die moeten ook worden belast. Maar wat ik nog niet hoor in het verhaal van PRO, is of de verlaging van de vliegbelasting en de generieke accijnsverlaging ook randvoorwaarden zijn, kijkend naar het klimaat, voor het al dan niet steunen van het Belastingplan door PRO.

De heer **Stultiens** (PRO):
Laat ik beginnen met het laatste punt, namelijk klimaat. Daar kom ik zo in mijn tekst op. Dat is namelijk cruciaal. Daarop gebeurt veel te weinig vanuit het kabinet. Daar zijn we het over eens. We zijn het ook eens over het punt dat het verlagen van de vliegbelasting een slecht plan is. Wat uiteindelijk voor ons onderaan de streep genoeg is, moet blijken en hangt ook af van de vraag: komt er wel of geen totaaldeal? Dat lijkt mij verstandig. Dat vinden wij nog steeds een goede route. Als die er niet komt, gaan wij per keer wegen of we het goed genoeg vinden. Bij ons is het belangrijkste punt dat gewone mensen erop vooruitgaan. Vraag een bijdrage van de grootste vervuilers en de grootste winsten. En ja, bijvoorbeeld zo'n belasting op overwinsten van de grote oliebedrijven zou daarbij een heel goed voorstel zijn.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Dat is heel goed om te horen. Ik hoor de heer Stultiens net zeggen dat het Belastingplan niet sociaal genoeg is. Nu begrijp ik dus ook dat voldoende klimaatbeleid een randvoorwaarde zou moeten zijn voor dat eventuele totaalpakket.

De heer **Stultiens** (PRO):
Nou, wat ik zeg, is dat het Belastingplan, en trouwens het hele kabinetsbeleid, niet goed genoeg is. Dat is volgens mij een feit. Wat ik bij het Belastingplan als hoofdpunt voor ons heb genoemd — dat zeggen we al maandenlang — is dat we zien dat de belasting op werk enorm wordt verhoogd, terwijl alle partijen hier zeggen dat werken moet lonen. En inderdaad, bij de categorie vermogen en winst zie je onderaan de streep geen extra bijdrage. Dat vinden wij heel scheef. Dat is voor ons een harde voorwaarde om het Belastingplan te kunnen steunen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik hoorde de heer Stultiens aan het begin van zijn betoog zichzelf, de heer Dassen en zijn vrienden van de vakbond feliciteren met de overwinning. Maar is het geen pyrrusoverwinning? Zoals ik het zie, zegt het kabinet nu namelijk: we beginnen met een schone lei en parkeren de gelden, de miljarden, die gereserveerd stonden voor de sociale zekerheid, maar dat gaan we later nog wel invullen. De insteek is nog steeds het hervormen en het moderniseren van ons socialezekerheidsstelsel. Kan de heer Stultiens reflecteren daarop en op wat de inzet van zijn partij gaat zijn?

De heer **Stultiens** (PRO):
Ja, dat kan ik zeker. Ik vind het een grote overwinning, met name voor de vakbonden en voor al die mensen die gestaakt hebben, omdat zij al maandenlang zeiden: wij kunnen geen goed gesprek voeren met de partners als er een bezuiniging van 6 miljard in de boeken staat. Die is van tafel. Dat vind ik groot nieuws. Als de heer Hoogeveen vraagt of het klopt dat de discussie over de dekking nog wordt vervolgd de komende jaren, dan zeg ik: ja, dat klopt. Die strijd is niet voorbij. Die gaat de komende jaren weer door. Er moet geld opgehaald worden vanaf, uit m'n hoofd, 2029. Onze inzet is niet veranderd. Dat moet nog steeds komen van vermogen en winst. Waar ik, en met name de vakbonden, nu blij mee ben, is dat zij kunnen gaan praten met de partners over verbeteringen in het stelsel, zonder het zwaard van Damocles boven hun hoofd. Dat vind ik heel goed nieuws. Als daar verbeteringen uit komen, is dat alleen maar mooi meegenomen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Het gaat hier niet om dekking, het gaat om de insteek. De insteek van het kabinet is: hervormingen op de sociale zekerheid. De helft van de rijksuitgaven gaat naar zorg en sociale zekerheid. De inzet van het kabinet is om dat te moderniseren en om te hervormen. Zwemt u nu dan niet een fuik in, waarbij u zegt: "Alles is van tafel. Jippie ja jee! We gaan alles bij de rijken halen." Of gaat u nu alsnog het gesprek in om de sociale zekerheid te hervormen?

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik dank de heer Hoogeveen voor deze waarschuwende woorden. Dat is volgens mij altijd goed. Het is wel goed om het volgende te benadrukken. Wat wij hebben gezegd, is: dank voor dit mooie aanbod; hiermee steunen wij de begroting Sociale Zaken. Verder voelen wij ons nergens aan gecommitteerd. Wij gaan graag het gesprek aan over de rest van de begrotingen en het Belastingplan. Dus ik zie die angst niet. Ik zie vooral de overwinning voor de vakbonden. En ja, misschien komen zij in de komende maanden met heel goede plannen en misschien besparen die wel geld. Dat is mooi meegenomen. Ik wil ook graag dat mensen niet ziek thuiszitten en dat ze aan het werk gaan. Dat willen de vakbonden ook. Maar voor een eerlijk gesprek moet je in elk geval wel de bezuinigingen uit de boeken halen. En dat is nu gebeurd.

De **voorzitter**:
Afrondend, en via de voorzitter.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Hier kan ik dus uit opmaken dat PRO zegt: die gereserveerde miljarden die nu geparkeerd staan bij het ministerie van Financiën, mogen dus ten principale niet terechtkomen bij SZW. Ja of nee?

De heer **Stultiens** (PRO):
Wat wij zeggen, is: het moest uit de boeken bij SZW. Dat is gebeurd. Dat is heel goed nieuws. Het staat nu bij Financiën, dus in die zin is het een huiswerkopdracht voor de minister voor de komende jaren. Mocht het zo zijn dat het polderakkoord geld bespaart omdat mensen aan het werk gaan, dan is dat mooi meegenomen. Maar voor ons was het een harde eis dat het uit de boeken moest bij SZW. Dat is gebeurd. Daarom kunnen wij die begroting dit najaar gaan steunen.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
"Wat zijn koninkrijken zonder gerechtigheid anders dan grote roversbenden?", om Augustinus maar eens te parafraseren, of te citeren zelfs. Mijn punt is dat we het vandaag hebben over wat wel en niet rechtvaardig is. Ik zal me inzetten voor een lagere energierekening, voor minder lasten op arbeid, voor het ontzien van de kleine spaarder, die nu enorm wordt gepakt door het kabinet. Uiteindelijk kunnen we het geld dat we daarvoor vrijspelen, maar één keer inzetten. Ik hoor in de bijdrage van de heer Stultiens dat hij

vooral inzet op een lastenverschuiving: minder op arbeid, meer op vermogen.

De **voorzitter**:
Uw vraag?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Is hij ook bereid om samen naar oplossingen te zoeken om de kleine spaarder te ontzien?

De heer **Stultiens** (PRO):
Ja. Ik maak daarbij wel de kanttekening: waar gaat het geld vervolgens naartoe? Ik zei in het begin dat mijn partij die hele verschuiving in box 3 niet nodig vindt. Als wij een totaaldeal sluiten met het kabinet over belastingen en qua begrotingen, willen wij best praten over box 3. Er zijn geen taboes. Maar dan moet de dekking wel worden opgehaald bij de groep waar het geld zit. Dat gebeurt nu niet. Het is prima om de kleine spaarder te ontzien, zoals u zegt. Maar dat geld zou ik vervolgens liever gebruiken voor lastenverlichting voor werkende mensen en niet voor een extra korting in box 3. Dus daar zit misschien nog het verschil tussen onze twee partijen, maar de rest van uw lijstje kan ik van harte steunen.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Wel of niet een totaaldeal, we staan hier als vertegenwoordigers van onze fracties. Volgens mij moeten we als 150 Kamerleden met elkaar tot goede afspraken komen. Dat doen we bijvoorbeeld vandaag, morgen met moties en de komende weken met amendementen. Zo proberen we volgens mij de begrotingen en het Belastingplan te verbeteren. Dus ik hoop dat ik collega Stultiens daarop kan vinden. Als je het nu hebt over een totaaldeal, trek je het heel erg één kant op. De andere kant blijft dan berooid achter. Ik weet niet of dat nou de beste weg is. Mijn vraag, om het te concretiseren, is: stel dat we een constructie in de erf- en schenkbelasting aanpakken, bijvoorbeeld schenken op papier, en we dat besteden aan een hoger heffingsvrij vermogen, een hoger heffingsvrij rendement, dat het kabinet nu verlaagt van 1.800 naar 1.000. Daarmee trek je 850.000 mensen extra de belastingheffing in, in box 3. Wat zegt de heer Stultiens dan?

De heer **Stultiens** (PRO):
Wat ik dan zeg, is dat Pieter Grinwis en ik allebei financiële nerds zijn die graag aan knoppen draaien. Dat herken ik hier ook. Alleen, hij mist dan het grotere punt, namelijk de grote vraag: komen de lasten op arbeid of op kapitaal terecht? Als ik meega in zijn redenering, accepteren we al dat de komende jaren de belastingen op werk omhooggaan met 4 miljard, structureel 8, en dan mogen we zelf nog een beetje invullen welk knopje. Daar ben ik niet tevreden mee. Als de heer Grinwis vraagt of het beter is om te kijken naar de papieren schenking in de erfbelasting, zeg ik: ja, dat moet zeker aangepakt worden. Daar ben ik het mee eens. Maar nogmaals, dan zou ik het liever gebruiken voor lastenverlichting voor werkende mensen dan voor een extra korting in box 3. Dan het laatste punt. De huidige wet die voorligt in de Eerste Kamer is voor spaarders het allerbeste. Ik zou tegen de heer Grinwis en zijn partij zeggen: stem voor, dan hebben we heel veel geld over om de lasten voor werkende mensen te verlagen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
We hebben het hier in de Kamer te doen met het voorstel dat het kabinet op Prinsjesdag heeft gedaan, aangevuld met de bijsluiter van gisteravond. Dáár hebben we het vandaag met elkaar over. Ik ben het zeer met de heer Stultiens eens dat het ene voorbeeld dat ik noem, niet voldoende zal zijn. De ChristenUnie is erg voor het minder belasten van arbeid en het meer belasten van kapitaal, maar dan wel die vormen van kapitaal die op dit moment te weinig worden belast. In de voorstellen van het kabinet zie je gewoon dat vooral de kleinere spaarder en belegger in box 3 onevenredig worden belast. Ook de verhuurder krijgt weer een forse rekening. Daarom is mijn oproep als volgt. Kunnen wij de komende twee dagen niet samenwerken om niet alleen een schuif te maken van minder lasten op arbeid en meer op vermogen, maar ook van meer lasten op andere vormen van vermogen en minder op die kleinere spaarders?

De heer **Stultiens** (PRO):
Samenwerken kan altijd. Ik deel dat het belangrijk is om die schuif te maken. Ik wil één ding markeren, en de heer Grinwis zei dat net gelukkig ook, namelijk dat aan een paar kleine knopjes draaien niet voldoende is bij dit Belastingplan. Er staat echt een forse lastenverzwaring op werk in de boeken. Dat los je niet op met een klein beetje gefriemel in de marge. Dat wil ik graag benadrukken. Ik hoor de heer Grinwis zeggen dat zijn partij ook een forse wijziging wil. Nou, dat klinkt veelbelovend.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Augustinus sprak over een roversbende, bij mij thuis wordt op cynische momenten weleens de "roverheid" genoemd. Begrijp ik nou goed van de fractie van PRO dat er nu alleen nog instemming is op Sociale Zaken en Werkgelegenheid en dat er op al die andere zaken gedroomd wordt, samen met de ChristenUnie en Partij voor de Dieren — dan noem ik er maar even twee — over het verhogen van allerlei andere belastingen?

De heer **Stultiens** (PRO):
Nou, er zijn een paar woordkeuzes die ik niet deel, zoals de "roverheid". Ik deel wel het volgende. Inderdaad zeggen wij met Volt — en met hoe meer partijen, hoe beter — dat we graag een totaalakkoord willen sluiten over het Belastingplan en de begrotingen. Ons punt is juist een lastenverlaging voor werkende mensen. Die staat nu niet in het Belastingplan. Dat strookt dus niet met wat mevrouw Keijzer zegt. We willen een lastenverlaging voor werkende mensen. Je haalt die op door van de allerrijksten een eerlijke bijdrage te vragen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
De allerrijksten zijn dus mensen die hun pensioen hebben zitten in de opbrengsten van huur. Het zijn jongeren die met z'n tweeën sparen voor het kunnen kopen van een huis.

Ik kom even terug op het verhogen van belastingen. Ik begrijp dat van PRO de vliegbelasting omhoog moet, evenals allerlei andere lasten om klimaatbeleid te bereiken, zoals CO_2-heffingen. De erfbelasting moet omhoog. Daarmee moet uiteindelijk bereikt worden dat de inkomstenbelasting naar beneden kan. Begrijp ik dat goed?

De heer **Stultiens** (PRO):
Wij willen dat werken gaat lonen. Het is dan natuurlijk heel raar om de belasting op werk fors te verhogen. Dat vindt mevrouw Keijzer zelf waarschijnlijk ook. Wij zien nu het volgende. Mevrouw Keijzer noemt een paar groepen. De allerrijksten zijn buitenlandse aandeelhouders, de grote vastgoedbeleggers en de miljonairs. Dat zijn groepen die nu effectief veel minder belasting betalen dan gewone, werkende mensen. Dat vinden wij scheef. Het zou heel rechtvaardig zijn om in ons land te zeggen: hoe rijker je bent, hoe meer je bijdraagt. Dat gebeurt nu niet. Dat zou wel moeten gebeuren. Dan kunnen wij het Belastingplan steunen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Door desastreus links beleid is iedereen met een eigen huis, zo'n beetje ten westen van Apeldoorn, miljonair. Ook jonge mensen die aan het sparen zijn, worden belast. Kort en goed: de fractie van PRO wil dus niet nadenken over bezuinigen, maar vooral over het verhogen van belastingen van harde werkers, spaarders, mensen die beleggen en gepensioneerden, om uiteindelijk die begroting rond te krijgen? Als het antwoord daarop "ja" is, denk ik dat het goed is om, zolang de vliegbelasting niet omhooggaat, eens na te gaan denken over het kopen van een ticket om dit land te verlaten.

De heer **Stultiens** (PRO):
Is dit een reisadvies voor mij persoonlijk? Volgens mij begrijpt mevrouw Keijzer mij niet helemaal, of ze doet alsof. Wij willen juist dat werken wel gaat lonen en dat de belastingen op werk omlaaggaan en dus niet omhoog. In onze plannen gaan normale spaarders niet extra betalen, in tegenstelling tot in het plan van het kabinet en van de coalitie nu. Dat is het bizarre. Wij zeggen: laat miljonairs wat meer betalen. Daar zijn goede voorbeelden van te zien in andere landen. Het kabinet zegt nu: wij gaan de kleine spaarders belasten. Dat vind ik precies de verkeerde keus. Ik zou zeggen: vraag een eerlijke bijdrage van de allerrijksten en laat gewone mensen erop vooruitgaan met een belastingverlaging op arbeid.

De heer **Ergin** (DENK):
Dit kabinet kwam bij zijn aantreden met een pakket aan monsterbezuinigingen, terwijl daar geen aanleiding voor was. Nu is een deel daarvan van tafel; "geparkeerd in een stelpost" wordt dat dan genoemd. Dat betekent niet dat het helemaal van tafel is, maar dat het ergens is geparkeerd. Wat ik mij afvraag, is wat PRO vindt van alle overige bezuinigingen, bijvoorbeeld op de zorg. Het eigen risico gaat omhoog, maar ook zijn de bezuinigingen in het onderwijs weer op tafel gekomen naar aanleiding van die deal.

De heer **Stultiens** (PRO):
U kent ons programma. Veel van wat de heer Ergin noemt, vinden wij geen goed idee. Hij zegt terecht dat de discussie over deze bezuiniging naar het volgende jaar is verschoven, dus die strijd gaat volgend jaar verder. Als u mij vraagt "wat vindt u van de bezuiniging op het onderwijs?", zeg ik: volgens mij hebben wij daar de afgelopen jaren samen hard tegen gestreden op het Malieveld. Dat vinden wij nog steeds. Voor zorg geldt hetzelfde, maar die bezuinigingen gaan pas in in de komende jaren. Dus daar gaan we de volgende zomer de strijd over voeren, bij de volgende begroting.

De heer **Ergin** (DENK):
Ja, maar is dat dus niet precies wat deze regering wil? De oppositie uit elkaar spelen, geen totaalakkoorden sluiten, maar deelakkoorden en per begroting bekijken waar die bezuinigingen wel doorgevoerd kunnen worden. Wat ik me afvraag, is: kijk ik hier nou naar een PRO dat gedoogpartner is geworden, deze regering eigenlijk gedoogt en toestaat dat die slechte plannen, als het gaat om het eigen risico, maar ook om de onderwijsbezuinigingen, weer op tafel zijn gekomen? Ziet PRO dat, of zeggen ze: wij gaan wel zo verder met het gedogen van deze coalitie?

De heer **Stultiens** (PRO):
De heer Ergin zegt "het zou beter zijn als er een totaalakkoord komt en geen deelbegrotingen." Daar ben ik het mee eens. Vandaar dat ik begon met de oproep aan het kabinet: sluit een totaaldeal. Over alle andere voorbeelden die de heer Ergin noemt, zijn we het eens. Het is een heel slecht idee om te gaan bezuinigen op het onderwijs. Daar zijn wij tegen. Sterker nog, ik heb de afgelopen jaren op het Malieveld gestaan met alle docenten. Mevrouw Beckerman trouwens ook. Dus dat vinden wij een heel slecht plan, maar het goede is, dat dit niet op tafel ligt. Wat op tafel ligt, is dat de bezuinigingen op de WW, de WIA en de AOW zijn geschrapt. Daar zijn we blij mee, dus die begroting gaan wij steunen. Over de rest moeten we doorpraten.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Ergin** (DENK):
Waar ik dus op wil wijzen, is: het gaat niet om waar we het in een woordenwisseling met elkaar over eens zijn. Het gaat erom wat er in de begroting landt. Als we nu kijken naar de begroting, zien we dat het kabinet weer verder kan met het uitvoeren van plannen om bijvoorbeeld te bezuinigen op de zorg en, sterker nog, op het onderwijs. Eigenlijk zeggen ze ook: op sociale zekerheid willen we nog steeds bezuinigen; we parkeren het alleen eventjes. Ik noem het even een spel, waarbij de regering eigenlijk de oppositie uit elkaar speelt en telkens weer af en toe een kruimeltje hier uitdeelt en een kruimeltje daar uitdeelt. Dat terwijl de Nederlanders thuis er helemaal niets mee opschieten. Ik zou eigenlijk de zorg bij PRO willen neerleggen. Het is goed dat sommige bezuinigingen van tafel zijn, maar als we zo doorgaan, ben ik bang dat de oppositie uit elkaar wordt

gespeeld. De Nederlander gaat die harde bezuinigingen in de portemonnee voelen.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik deel de zorg van de heer Ergin eigenlijk niet. Wij hebben als PRO, samen met de vakbonden, al maandenlang gezegd: de bezuinigingen moeten helemaal van tafel. Er werd steeds gezegd: o, wat vraagt u veel, wat onredelijk, wat hard. Door gewoon stand te houden en ervoor te gaan staan, is het gelukt om op dit punt onze zin te krijgen. Ik maak me eigenlijk geen enkele zorg over de rest. Wat wij wel zeggen, is: er moet nog worden doorgepraat over de andere begrotingen en over het Belastingplan. Ik kan in die zin de heer Ergin geruststellen. Wij hebben als partij laten zien: wij staan ergens voor en wij blijven ervoor staan. Dus ik wil hem graag geruststellen.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Ik vind het ook een geweldige overwinning op sociale zekerheid. In de begroting staan nog bezuinigingen oplopend naar 10 miljard op de zorg. We weten dat dit een hele harde klap is voor heel veel mensen. Ik hoorde gister de heer Klaver zeggen: we gaan het Malieveld weer reserveren als er bezuinigd wordt op onderwijs. Wil PRO ook het Malieveld al reserveren voor die bezuinigingen op zorg, met andere woorden: stemt u tegen de begroting VWS die nu voorligt?

De heer **Stultiens** (PRO):
Dat zijn een paar vragen door elkaar heen. Laat ik beginnen met te zeggen: wij vinden de bezuinigingen die nu worden aangekondigd op zorg ook heel zorgelijk. Daarin kun je veel betere keuzes maken. Kijk eens naar de zorgfraude, de woekerwinsten of private equity. U kent de voorbeelden beter dan ik. Daar valt zeker geld te halen, maar nu wordt gewoon gezegd: we laten de mensen gewoon meer betalen. Dat vind ik onverstandig. Ik wijs er wel op dat de meeste van deze begrotingen, uit mijn hoofd bijna allemaal, pas over de komende jaren ingaan. Die strijd gaat volgend jaar dus zeker gevoerd worden. Op uw vraag over begrotingen nu steunen: dat zal heel erg afhangen van de vraag of het kabinet wel of geen totaaldeal gaat sluiten. Die vraag hangt nog in de lucht. Wij denken dat dat verstandig is. Als het daar niet voor kiest, zullen we gewoon per begroting gaan wegen of we het goed genoeg vinden en of het bij ons programma past. Dan zult u in december ons stemmen zien.

De **voorzitter**:
Blijf spreken via de voorzitter.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Maar dat was, geloof ik, eerst mijn schuld.

Gisteren was er hele klare taal. Nu zie ik toch meer een woordenbrij. Gisteren hadden we het over "de rug recht houden" en "het Malieveld reserveren". We zien ook in deze begroting van VWS al bezuinigingen. Mensen gaan een hoger eigen risico betalen. Nogmaals, mijn vraag, via de voorzitter, aan de heer Stultiens is: kunt u heel klip-en-klaar zijn over de begroting van VWS nu? Volgend jaar is voor heel veel mensen namelijk echt te laat.

De heer **Stultiens** (PRO):
Volgens mij lijken de verschillen groter dan ze zijn. Wij zijn het namelijk met de SP eens dat je het eigen risico niet moet verhogen. Volgens mij hebben we alle dingen hierop van de partij van mevrouw Beckerman gesteund. De grote vragen in de komende maanden bij de begrotingen zijn de volgende. Het hangt nogal af van de vragen of er een totaaldeal komt, of de begroting nog gewijzigd wordt en of er amendementen vanuit links of vanuit rechts komen. Ik vind het dus te vroeg om nu al te zeggen: deze begroting steunen we wel of niet. Het enige wat ik hier vandaag zeg, is dat wij de begroting van SZW nu kunnen steunen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Maar volgens mij hebben we de afgelopen weken geleerd wat werkt. We hebben geleerd dat samen opstaan, samen een vuist maken, werkt. We hebben geleerd dat het werkt als we de rug recht houden. Dat hebben we ook nodig op zorg. Daarom vraag ik het heel klip-en-klaar aan PRO, want we weten dat dit werkt. Wees dus niet vaag over "volgend jaar" en over "een stukje hebben we niet gesteund". We weten dat de zorgbezuinigingen, bijvoorbeeld op de aftrek van de zorgkosten, huishoudens gewoon €1.100 per jaar kunnen kosten, omdat ze ook nog eens een keer meer belasting moeten betalen en hun toeslagen kwijtraken. Mijn vraag aan PRO is dus echt: laten we hetzelfde doen voor zorg als de afgelopen maanden gebeurd is voor sociale zekerheid, want dan staat de werkende klasse echt heel sterk.

De heer **Stultiens** (PRO):
Volgens mij is het heel goed dat we blijven strijden. Dat ben ik met mevrouw Beckerman eens. De aftrek van de zorgkosten noemde ik net in mijn eigen bijdrage ook. Daarover vraag ik me namelijk inderdaad af of dat verstandig is en vooral of die mensen geholpen worden met een vervangende maatregel. In mijn ogen is dat nu te beperkt. Volgens mij trekken we aan hetzelfde koord. Het is mij goed bevallen — ik denk de SP ook — dat we de afgelopen maanden met de vakbonden een stevige vuist hebben gemaakt. Volgens mij smaakt dat naar meer.

De heer **Vermeer** (BBB):
Wij hebben de afgelopen maand samen opgetrokken om te kijken of we de socialezekerheidsbezuinigingen van tafel kunnen krijgen. Dat lijkt nu gebeurd te zijn. Ik heb nog geen nota van wijziging gezien, dus ik weet niet helemaal hoe het kabinet het voor zich ziet wie nu wat moet doen. Hoe kan de heer Stultiens nu zeggen: wij steunen die begroting wat betreft sociale zekerheid? De stellingname van PRO is toch steeds geweest: het gaat om het totaalakkoord en we moeten ons niet uit elkaar laten spelen om deelbegrotingen? Dit is precies de fuik waar PRO nu inloopt. De heer Stultiens gaat nu namelijk mee in het plan van het kabinet om begroting voor begroting af te tikken met wisselende meerderheden.

De heer **Stultiens** (PRO):

Laat ik beginnen met zeggen dat het heel goed was dat we samen met BBB optrokken tegen de bezuinigingen. Dat heeft gewerkt. Het zou voor mij raar zijn als wij nu als PRO zeggen, aangezien we 6 miljard aan bezuinigingen uit de boeken hebben gehaald: mmm, we twijfelen nog over die begroting. Dat zou ook een raar signaal zijn als je zo veel binnenhaalt. Wat betreft het totaalakkoord: dat heeft onze voorkeur. Mijn beeld is — misschien is dat nieuws — dat de rest dat de hele tijd tegenhoudt. Ik hoor namelijk, laat ik het zo zeggen, wisselende signalen vanuit rechts over wat zij dan willen. De ene keer is het de Spreidingswet, dan medisch-ethisch, dan stikstof, dan een motie van wantrouwen, dan toch weer niet, dan een begroting wel of niet. Dat komt bij mij rommelig over. Ik zou zeggen: kies voor de stabiele route voor alle begrotingen en het Belastingplan. Dat lijkt mij voor het land het beste.

De heer **Vermeer** (BBB):
Een route via PRO typeren als "stabiele route" is wel een novum, maar dat terzijde. Het kan toch niet zo zijn dat er door PRO gepraat wordt over een totaalakkoord en dat er toch toezeggingen gedaan worden op individuele begrotingen? Dan is het toch gewoon geen totaalakkoord? Dan moet de heer Stultiens zijn eigen kiezers toch niet voor de gek houden door net te doen alsof het allemaal klopt wat hij zegt?

De heer **Stultiens** (PRO):
Onze kiezers zijn heel blij, want die hebben gezien dat we een rechte rug hebben gehouden en dat dat heeft gewerkt. Daar zijn ze heel dankbaar en blij om. Ze zeggen ook, en dat deel ik, dat het goed zou zijn als PRO de andere plannen ook nog socialer en duurzamer maakt. Daarom ben ik begonnen met te zeggen: laten we een totaalakkoord sluiten over alle begrotingen en het Belastingplan. Dat lijkt me het meest stabiel. Meneer Vermeer vindt dat niet stabiel. Ik denk dat het goed is dat we niet nog wekenlang tien miniformaties krijgen over elke begroting. Dat lijkt me heel onrustig en heel instabiel. Daarom zeggen wij: werk met ons samen; de hand is nog steeds uitgereikt. Zo niet, dan zullen we het per begroting moeten wegen, maar dat wordt wel heel rommelig.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Vermeer** (BBB):
Zolang dit kabinet er zit, zullen we in een chronische formatie zitten, met z'n allen hier. Dat is nou eenmaal zo. Zeker als PRO er niet voor kiest om ook de plannen die op langere termijn gelden, zoals de SP net terecht naar voren bracht, gewoon te laten staan … Dat betekent dat bij elke begrotingsbehandeling dit feest van voren af aan begint. Dat is niet zo erg voor ons. Dat is erg voor de mensen in Nederland, want die weten nog steeds niet waar ze aan toe zijn. Die weten ook niet waar ze aan toe zijn, hoe de bezuiniging op SZW nu geparkeerd is op de algemene post en wat daarmee gaat gebeuren, want die is hiermee niet verdwenen.

De heer **Stultiens** (PRO):
Daarom zeggen wij — maar dat zegt Henk Vermeer eigenlijk ook — dat het beter zou zijn geweest als het kabinet wel een stabiele keus had gemaakt. We hebben nu inderdaad nog een permanente formatie. Dat is precies de reden dat wij zeiden: ga nou wel een coalitie vormen met een meerderheid. Daar is niet voor gekozen. Nog steeds zeggen wij: het aanbod staat; ga met PRO en Volt een akkoord sluiten voor alle begrotingen. Anders krijg je inderdaad, zoals de heer Vermeer zegt, nog wekenlang onrust, te beginnen bij het Belastingplan. Dat is niet de schuld van de oppositie en ook niet die van de heer Vermeer; dat is een keuze van de coalitie en van het kabinet.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
De heer Stultiens was volgens mij nog niet klaar met zijn betoog, maar tot nu toe hoor ik hem alleen over mensen die werken. Dat is belangrijk, maar er zijn ook mensen die gewerkt hebben en niet meer werken, of nooit konden werken. Wij zien nu opeens een verlaging van de ouderenkorting. Ze moeten meebetalen aan de wijkverpleging, moeten steeds meer geneesmiddelen zelf betalen, de vrijheidsbijdrage, de stijging van het eigen risico, de afschaffing van specifieke ziektekosten … Kortom, er komt heel veel terecht bij mensen die minder gezond zijn, en daar hoor ik PRO nog niet over. Misschien kan daar toch op gereflecteerd worden.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dank voor de aanmoediging. Hier wil ik inderdaad graag wat over zeggen. Dit was een van de redenen dat we samen optrokken met 50PLUS tegen de bezuinigingen op de WW en de WIA. Inderdaad, mevrouw Van Brenk heeft gelijk: ik zeg steeds "werkenden" en "inkomstenbelasting", maar dit geldt natuurlijk ook voor gepensioneerden. Ook die betalen belasting in box 1. Dat weet mevrouw Van Brenk ook heel goed. Juist als het kabinet kiest voor miljarden verhoging in box 1, zijn ook gepensioneerden daar de dupe van. Dat is de reden dat wij zeggen: ga nou niet de belasting op arbeid of voor mensen die hebben gewerkt zo fors verhogen. Die kun je inderdaad beter ophalen bij de grootste vermogens en winsten. In die zin trekken we volgens mij samen op.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Ik hoop dat PRO dan ook een gevoel heeft bij die ouderenkorting en dat dat idee ook echt van tafel moet.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ook daarvoor geldt het volgende. Dat past ook in die hele box 1-discussie. Je ziet nu die 3,5 miljard volgend jaar en structureel 8 miljard in de inkomstenbelasting. Dat vinden we heel onverstandig. Als daar een grote schuif komt, dan gaan we inderdaad samen met de heer Grinwis aan knopjes draaien. Dat vind ik hartstikke leuk. Maar het begint wel met de grote schuif van arbeid naar kapitaal.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik hoorde collega Stultiens net iets interessants zeggen, namelijk dat PRO zich wil inspannen om te voorkomen dat de specifieke aftrek voor zorgkosten wordt geschrapt, wat het kabinet wil. Maar twee weken geleden stemden zij als enige nog tegen de motie om ons in te zetten voor behoud.

Wat is de reden voor die tegenstemming? Want het is nogal een problematische uitslag, met alle partijen voor die motie van de collega's Bikker, Stoffer en Struijs, en met PRO als enige tegen.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dank voor de vraag. Ik ken de tekst niet uit mijn hoofd, maar ik weet wel dat bij de APB een paar moties werden ingediend die in onze ogen eigenlijk te weinig veranderen — een beetje slappehapmoties, die eigenlijk zeggen: binnen bestaande kaders kunnen we dingen wijzigen. Dat verandert niks. Ik zou zeggen: als je echt dingen wil wijzigen, dan moet er ook geld bij komen voor die groep en voor die compensatie; dan heb je een serieuze dekking. Dat miste ik volgens mij in die motie. Maar als de heer Grinwis zegt "laten we samen kijken hoe we dat kunnen oplossen", dan ben ik daar van harte toe bereid.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Dat is fijn, want dat is nogal een — hoe zal ik het zeggen? — proactieve manier van kijken van PRO. Alle 130 andere collega's van de heer Stultiens en zijn PRO-kornuiten waren het eens met die motie. Blijkbaar was dat dus zo'n slappe hap nog niet. Sterker, er stond een potentiële dekking in die motie. Dan de inhoud van de zaak: we weten dat het voor het kabinet bijna onmogelijk zal zijn om een regeling te bedenken die zo precies bij chronisch zieken terecht gaat komen als deze specifieke aftrek. Is de heer Stultiens dat met me eens?

De heer **Stultiens** (PRO):
U kent ook de evaluatierapporten. Volgens mij is dit een goed gesprek voor het Belastingplan, namelijk kijken hoe je het op de beste manier doet. Ik begrijp niet goed waarom, als de heer Grinwis zegt dat ze 130 zetels steun hadden, mijn steun nog nodig was. Blijkbaar is het al door de Kamer heen, dus ik snap de interruptie niet zo goed, maar als we kunnen kijken naar verbeteringen, ben ik daar altijd toe bereid.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Meneer Stultiens snapt het best, want hij begon zelf met een aantal kritische zinnen die erover gingen dat het kabinet voornemens is chronisch zieken zo hard te raken door deze aftrek af te schaffen. Dat is de reden dat ik naar voren stapte en dat ik denk: hé, toch een bondgenoot. Vandaar dus.

De heer **Stultiens** (PRO):
Volgens mij zijn we ook bondgenoten. Ik herinner me nu opeens wel dat bij die motie toen de appreciatie van de minister-president kwam, en dat die een stukje slapper was dan de motietekst. Dat hielp ook niet mee bij onze appreciatie van de motie, want als die wordt geïnterpreteerd als "dan mogen we staand beleid uitvoeren", dan denk ik dat de motie niet zo veel toevoegt. Maar laten we kijken hoe we daar de komende weken dan een stevig plan voor maken.

De **voorzitter**:
U vervolgt uw betoog.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik was gebleven bij de lasten op arbeid. Welke expert je het ook vraagt, allemaal zeggen ze: er moet een betere balans komen tussen arbeid en kapitaal. Eigenlijk niemand in Nederland vindt dit dus een goed idee, behalve de VVD. Het Centraal Planbureau, de Algemene Rekenkamer, De Nederlandsche Bank, het IMF, de Raad van State, de OESO, D66, CDA: allemaal belangrijke instituten met slimme mensen, die zeggen "dit is onverstandig beleid". Vandaar de vraag: hoeveel experts en economen moeten nog blijven waarschuwen tot de VVD wel kiest voor de kant van werkend Nederland? Waarom blijven partijen hier in hun campagne zeggen dat werken moet lonen, als ze vervolgens een Belastingplan indienen waarin ze het tegenovergestelde doen? Inkomen uit werk wordt in Nederland te zwaar belast, en daarmee is de werkende de klos.

Voorzitter. Zo stil als het kabinet is over werkende mensen in box 1, zo veel tijd en moeite is gestopt in box 3, het levenswerk van minister Heinen. Het begon met een tweet van Elon Musk, en inmiddels is het coalitieakkoord voor 16 miljard euro verbouwd. Als zijn collega's vragen om extra geld voor wegen of bruggen is het geld op, maar hier kon wel geld voor worden gevonden. De vraag aan het kabinet is waarom hier toch voor is gekozen, en dan gaat het ons met name om de manier waarop.

Er komt nu namelijk een novelle aan, lezen wij in de brief, waarvan eigenlijk alle ambtenaren al opschrijven dat het een drama wordt voor de uitvoering, voor de Belastingdienst en voor de handhaafbaarheid. Allemaal rode vlaggen, en toch lijkt het kabinet hiermee door te willen gaan. Wat is er nou eigenlijk gebeurd met die deadline van 15 maart? We hebben deze wet jarenlang behandeld in de Kamer. Ik was zelfs rapporteur. Steeds kregen we te horen: 15 maart, dit jaar, moet hij worden aangenomen, want daarna kun je geen grote wijzigingen meer invoeren. Opeens komt er een gigantische wijziging via een novelle in een paar weken tijd. Dit roept veel vragen op. Ik vraag de staatssecretaris: klopt het dat de novelle een broddelwerk wordt en dat de Raad van State hier waarschijnlijk heel hard over gaat oordelen? Waarom is de harde eis eigenlijk losgelaten dat deze 16 miljard euro volledig moet worden betaald uit vermogen en winst?

Ik zei het net al in het interruptiedebat: een belastingkorting in box 2 is natuurlijk geen serieuze dekking. Als het wel zo was, zou ik zeggen dat we al onze plannen kunnen betalen; laten we belastingtarieven lekker verlagen, dan hebben we heel veel geld erbij. Waarom stuurt het kabinet een tabel naar de Kamer met onvolledige dekking? Ik heb het daarnet al gevraagd en hopelijk krijgen we straks een volledige tabel, want in mijn ogen rekent het nog niet helemaal rond. Laatste vraag over box 3: komt deze dekking ook in een novelle terecht? Het lijkt me wel zo redelijk dat als je partijen op rechts een cadeau geeft, ze ook moeten stemmen voor de dekking. Is dat inderdaad het geval?

Voorzitter. De begroting gaat natuurlijk niet alleen over de vraag hoeveel geld je uitgeeft en hoeveel geld je ophaalt, want de Miljoenennota zou zoveel meer moeten zijn dan alleen een financiële tabel. Deze minister van Financiën kijkt

in onze ogen te kortzichtig naar de welvaart van ons land, alsof alleen de staatsschuld en het begrotingstekort een rol spelen. Waarom wordt er niet goed geluisterd naar de experts van de Rekenkamer en de planbureaus? Hij heeft eerder gezegd dat hij komt met een lijst van afrekenbare hoofddoelen in de Miljoenennota, maar die heb ik nog steeds niet gezien. Ook bij veel van zijn collega's ontbreken nog steeds concrete en meetbare doelen. Het gekke, of eigenlijk misschien nog wel zorgelijker, is dat we ook bij de doelen die wél zijn genoemd en die heel concreet zijn, zien dat het kabinet niet genoeg doet om die doelen te halen. Daarom stel ik de volgende vraag aan de minister van Financiën, of eigenlijk aan het hele kabinet. Waarom stuurt de minister een Miljoenennota waarin heel duidelijk is dat het kabinet zijn eigen doelen niet gaat halen, of het nou gaat om de Kaderrichtlijn Water, R&D, klimaatdoelen of OS? Dat zijn allemaal doelen die zijn afgesproken, doelen van het kabinet zelf. Toch brengt het kabinet een voorstel naar de Kamer waarin die doelen niet worden gehaald. Graag een reflectie hierop van de minister van Financiën.

Voorzitter. Het pijnlijkste voorbeeld hiervan is … Er komt een interruptie aan. Cliffhanger.

De **voorzitter**:
Ja, dit is wel een cliffhanger. Maar goed, eerst meneer Hoogeveen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik hoor de heer Stultiens toch net, indirect, via de voorzitter, tegen de minister van Financiën zeggen: er is meer in het leven dan alleen een begrotingstekort en de staatsschuld. Kan de heer Stultiens dat toelichten?

De heer **Stultiens** (PRO):
Dat kan ik toelichten. Er zijn natuurlijk heel veel indicatoren waaraan je beleid kan meten. Wat doen we bijvoorbeeld met de CO_2-uitstoot en de staat van de natuur? In onze ogen zijn al die doelen in de Miljoenennota ondergeschikt aan het hoofddoel van de staatsschuld. Dat vind ik kortzichtig. Daarom zou ik het volgende zeggen. De staatsschuld is relevant en die vinden wij ook belangrijk, maar de klimaatschuld is minstens zo belangrijk. Daar gebeurt nu veel te weinig aan. Dat is het punt dat ik daarmee probeerde te maken.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Dan wil ik toch ook even de realiteit schetsen. Die is dat als wij niets doen — we zien al de waarschuwingen op de financiële markten, de lange rentes die omhooggaan — wij richting 2035 17 miljard euro extra aan rente over onze staatsschuld gaan betalen. Dat is geld dat niet naar infrastructuur, klimaat of onderwijs kan. Kan de heer Stultiens daarop ingaan?

De heer **Stultiens** (PRO):
Een terechte zorg. Laten we inderdaad gaan snoeien in al die fiscale regelingen en laten we een eerlijke bijdrage vragen. Dan ben je geen geld aan rente kwijt. Ik heb een grappig feitje trouwens: van alle partijen die hun plannen laten doorrekenen, hadden wij de laagste staatsschuld in 2030. Ik deel uw zorgen dus wel. De vraag is alleen hoe je dat gaat oplossen. Wij zeggen: door een eerlijke bijdrage te vragen. Maar inderdaad, we moeten oppassen dat we niet straks al het geld aan de rente kwijt zijn.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik feliciteer PRO met het kraken van de keynesiaanse code van het CPB.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dank.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Maar uiteindelijk gaat het er wel om dat je keuzes maakt, ook om die staatsschuld niet in de toekomst, maar nu aan banden te leggen. Ik zei het net al in ons vorige interruptiedebatje: de helft van de rijksuitgaven gaat naar zorg en sociale zekerheid. Dat zijn dan toch uiteindelijk de grote vissen, waar wij op moeten moderniseren, op moeten hervormen en serieus over moeten nadenken? Dat gaat toch om meer dan alleen wat fiscale regelingetjes?

De heer **Stultiens** (PRO):
Nou, regelingetjes … Het gaat om vele miljarden. Dat weet de heer Hoogeveen ook. Volgens mij zie je inderdaad een duidelijk verschil tussen de linker- en rechterkant van de Kamer, want wij zeggen inderdaad niet: ga nu verder bezuinigen. Hervormen en moderniseren klinkt mooi. Daar is niemand op tegen, maar het betekent vaak gewoon geld weghalen bij mensen die ziek zijn of hun baan kwijt zijn. Daar zijn wij tegen. Wij zeggen dat als je het geld ophaalt bij de grootste vermogens en winsten, je zult zien dat je genoeg geld overhoudt voor allemaal uitgaven. Dat is precies hoe onze plannen altijd gedekt zijn.

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):
Ik hoorde de heer Stultiens van PRO net de afkorting OS gebruiken. Dat staat voor ontwikkelingssamenwerking. Nu las ik in het programma van PRO dat zij 0,7% van het bni willen uitgeven aan ontwikkelingssamenwerking. Dit is in lijn met de OESO-norm. Ik vraag aan de heer Stultiens waarom PRO ervoor kiest om zich te houden aan deze lijn van de OESO-norm, die juridisch niet eens bindend is.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dat doen wij omdat wij het belangrijk vinden dat ook mensen over de grens geholpen worden. Onze solidariteit stopt niet bij Nederland alleen. Als wij zien dat mensen in de wereld geholpen kunnen worden — dat is op heel veel plekken nog hard nodig — vinden wij dat heel belangrijk. Dat vinden meer partijen hier. Die norm van 0,7% vinden wij inderdaad heel cruciaal en die wordt helaas nog niet gehaald.

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):

Dit bedrag gaat ongeveer over 8,5 miljard euro, dat over de hele wereld verdwijnt in allemaal organisaties waarvan heel weinig bekend is, waarvan niet meetbaar is of het daadwerkelijk wat uitmaakt. Het verdwijnt ook in de zakken van grote ngo's, zoals Oxfam Novib, dat weer links-activistische propaganda bezigt op zijn sociale media en met zijn activiteiten. Hiermee is de Nederlander volgens mij niet geholpen. We zien nu juist dat Nederlanders toe zijn aan een lastenverlichting en dat we het geld beter aan zulke zaken kunnen besteden ín Nederland dan om het uit te geven aan de hele wereld.

De heer **Stultiens** (PRO):
Het zal u niet verbazen, maar we zijn het niet eens met Forum voor Democratie. Er worden allemaal kwalificaties gebruikt over Oxfam, die ik zeker niet deel. Wij vinden het belangrijk om ook over de grenzen heen solidair te zijn met mensen die in nood zijn, die hulp nodig hebben. Dat kunnen wij combineren — dat zie je in onze plannen — met het vooruithelpen van gewone mensen in Nederland. Dit kan allebei. Dat is een keuze die wij maken, maar Forum helaas niet.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):
Sinds de jaren vijftig zijn er miljarden en miljarden naar Afrika gegaan. Het continent is nog steeds niet verbeterd en nog steeds niet op ons niveau. Nog steeds komen er elk jaar mensen naar Nederland toe, naar Europa toe. Ontwikkelingshulp werkt niet. Laten we gewoon het geld hier gebruiken. Ik hoop dat PRO dit op een gegeven moment zou kunnen inzien.

De heer **Stultiens** (PRO):
Nou, ik acht die kans klein. Ik denk dat het goed is om te zorgen dat, willen we voorkomen dat mensen moeten vluchten voor oorlog en geweld, wat we denk ik allemaal willen, mensen het goed hebben in hun eigen land. Daar kan ontwikkelingssamenwerking zeker bij helpen.

De heer **Flach** (SGP):
We zagen gisteren een festival van zelffelicitatie van PRO, met als dieptepunt het filmpje van Klaver met de heer Spekman, die ook nog ergens abortus erbij haalde op een oneigenlijke manier. Ik vond er heel wat van — laat ik het zo zeggen. Ik vraag me toch af of dat wel terecht is, of PRO zich niet met een kat in de zak heeft laten afschepen. Het staat nu op de aanvullende post prijsbijstelling; daar is de bezuinigingspost heen geboekt. Dat betekent toch, vraag ik de heer Stultiens, dat zolang de bonden en de sociale partners er niet uit zijn, op alle begrotingen de kaasschaaf gehanteerd wordt. Dat geldt dus ook voor klimaat en voor Sociale Zaken. Is de heer Stultiens zich daarvan bewust?

De heer **Stultiens** (PRO):
Er is nu afgesproken dat die bezuiniging is geparkeerd bij Financiën. Dat kunnen wij steunen. Uit mijn hoofd gaat die over drie jaar, in 2029, in. Als u mij vraagt hoe dat betaald moet worden, dan is mijn antwoord heel duidelijk: niet met bezuinigingen, zeker niet op het onderwijs. Daar is niks aan veranderd. Wij vinden het goed dat die bezuinigingen nu van tafel zijn, met name voor de mensen die ervoor gestaakt hebben en die hard werken. Dat hebben we inderdaad gevierd. Zij kunnen nu gaan onderhandelen met de sociale partners, met name over de WW, WIA en AOW. Dat is winst. Als zij met goede plannen komen die ervoor zorgen dat er minder mensen ziek worden, is dat volgens mij heel mooi meegenomen. Dat is alleen maar winst, ook voor de SGP, lijkt mij. Misschien komt daar dus wat moois uit; we gaan het zien. Ik ben vooral blij dat zij nu een eerlijk gesprek kunnen voeren zonder dat hun het zwaard van Damocles boven het hoofd hangt. Wij zijn daarom tevreden. Ik heb de filmpjes van Spekman en Klaver met veel plezier bekeken.

De heer **Flach** (SGP):
Dat delen we dan in ieder geval niet. Ik vond het afschuwelijk wat daar gebeurde. Ik wil even terug naar het punt. Een bezuiniging parkeren bestaat natuurlijk niet. Die is er altijd en die komt gewoon een keer terug. Daarom stel ik nogmaals de volgende vraag. Er is geen zekerheid voor PRO dat die bezuiniging niet uiteindelijk op een post terechtkomt die PRO heel vervelend zal vinden, maar toch heeft PRO zijn steun al aan de SZW-begroting verkocht. Is dat niet wat voorbarig als je eigenlijk geen idee hebt wat er uiteindelijk uitkomt?

De heer **Stultiens** (PRO):
Nee, omdat onze steun over de begroting van SZW gaat. Daar is het uit de boeken en dat is winst. De strijd over het bedrag dat over drie jaar ingaat, wordt gewoon vervolgd. Wij hebben geen steun uitgesproken voor die dekking of dat bedrag in de toekomst. Dat wordt de komende jaren gewoon een strijd. In die zin is het voor ons dus eigenlijk een hele goede deal. Wij hebben gezegd dat die bezuinigingen uit de boeken moeten en dat we dan de SZW-begroting kunnen steunen. Dat is gelukt. De heer Flach heeft gelijk als hij zegt dat die strijd over de dekking de komende jaren nog vervolgd gaat worden.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Flach** (SGP):
Als die strijd niet wordt beslecht, is het heel helder dat de kaasschaaf eroverheen gaat. Die gaat dan ook over de budgetten van SZW, KGG en andere begrotingen die PRO heel belangrijk vindt. Ik zou nogmaals willen oproepen om die deal nog eens even goed na te kijken op de kleine lettertjes, want volgens mij is de zekerheid op dat punt erg dun.

De heer **Stultiens** (PRO):
Nogmaals dank aan de vele collega's voor de waarschuwing. We zullen heel alert blijven de komende jaren. Ik vind het leuk dat de SGP ons eigenlijk aanmoedigt om er nog wat steviger in te gaan, want dat is meestal andersom. Dat zullen wij de komende jaren gaan doen. We zijn zeker geen fan van de kaasschaaf, dus we gaan de komende jaren nog een volgende strijd voeren. Het is fijn dat de heer Flach daarbij aan onze kant staat.

De **voorzitter**:
U vervolgt.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik was bij het klimaatbeleid. Dat is een van de pijnlijke voorbeelden van waar het kabinet de rekening doorschuift. Het klimaatbeleid ligt op zijn gat. De doelen zijn ver uit zicht. Dat zijn politieke keuzes. Het zou een topprioriteit van het hele kabinet moeten zijn om klimaatverandering tegen te gaan, om de buitenlandse afhankelijkheid van energie af te bouwen en om de aarde leefbaar door te geven aan toekomstige generaties. Duurzame bedrijven zijn de bron van toekomstige welvaart voor Nederland. Waarom blijft het kabinet dan zo kortzichtig kijken en negeert het deze grote uitdagingen, of het nou gaat om investeringen in infrastructuur of om de energietransitie? PRO roept het kabinet op om te stoppen met doormodderen en om het probleem van vandaag niet door te schuiven naar volgende generaties.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Ik hoor een duurzaam verhaal. Vindt de heer Stultiens kernenergie duurzaam?

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik vind het vooral een hele ondoelmatige manier van geld uitgeven. Alle experts zeggen dat eigenlijk ook: dit gaat heel lang duren en veel duurder worden. Wij zeggen daarom dat dat geen goede besteding is van belastinggeld. Je kunt dat nu beter inzetten voor klimaatbeleid dat op de korte termijn helpt.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Ik las laatst dat er in Zweden een aantal kerncentrales zijn. Een zo'n kerncentrale levert meer energie op dan alle windmolens in Denemarken bij elkaar. Dat zijn buren, dus die vergelijken dat met elkaar. Wat zouden die cijfers voor Nederland zijn, denkt de heer Stultiens? Met andere woorden, leveren die gekke molens ons nou een vergelijkbare hoeveelheid energie op als bijvoorbeeld kerncentrales of zijn die gekke molens toch niet zo doelmatig?

De heer **Stultiens** (PRO):
Onze kritiek op kernenergie wordt eigenlijk bevestigd door wat er nu in het kabinet gebeurt. Er wordt steeds heel rooskleurig gedaan over dat het snel en makkelijk kan, dat ze een paar plekken klaar hebben en dat het goedkomt. We zien eigenlijk dat het altijd langer duurt dan gepland, dat niemand zo'n centrale in zijn achtertuin wil hebben en dat het ook nog eens veel duurder wordt dan gedacht. Dat is ook waarom het bedrijfsleven in Nederland al jaren zegt: hier gaan we niet in investeren. Dat bewijst ons punt. Daarom zeggen wij: gebruik het geld voor zon en wind, want dan zie je sneller resultaat. Dat is voor de klimaatverandering een stuk beter.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Dat klinkt allemaal mooi. Als een ondernemer nu een bedrijf wil openen, lukt dat niet, vanwege netcongestie of zo. Als er een huisje gebouwd moet worden, kan dat niet, omdat het niet kan worden aangesloten op het net. We hebben dus een gigantisch energieprobleem. We kunnen wel praten over hoe het klimaat in Nederland over 500 jaar is, maar als er geen bedrijven meer zijn die zich hier kunnen vestigen of als er geen mensen meer zijn die in huizen kunnen wonen en aangesloten zijn op het net, dan hebben we natuurlijk helemaal niks aan die verhalen van over 500 jaar.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dat is precies de reden dat wij al jaren geleden zeiden: werk aan klimaatbeleid, investeer in je energienetwerk en los het stikstofslot op. In die zin heeft de heer Markuszower gelijk. Ik had gehoopt dat hij het een paar jaar geleden ook had gevonden. Ik wijs wel op het volgende. Hij zegt nu dat we een energieprobleem hebben. Dat klopt. Dat is de komende tien jaar niet opgelost met een kerncentrale.

De **voorzitter**:
U vervolgt.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik ging naar mijn conclusie, voorzitter. Met deze Financiële Beschouwingen zijn de eerste echte begrotingsbehandelingen van het kabinet-Jetten begonnen. De uitgestoken hand van PRO en Volt blijft staan, maar de tijd begint wel te dringen. Daarom zeggen we: kabinet, kies voor die stabiele meerderheid en zorg voor een socialer en duurzaam begrotingsakkoord.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. U heeft nog interrupties van meneer Grinwis, mevrouw Van Eijk, mevrouw Beckerman en mevrouw Inge van Dijk.

De heer **Stultiens** (PRO):
Wat een feest!

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Is de heer Stultiens nog wat vergeten?

De heer **Stultiens** (PRO):
Nee, ik heb eigenlijk alles wat ik wilde zeggen wel gezegd.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Oké. Ik dacht: hij is nog wat vergeten. Mijn vraag is als volgt. De heer Stultiens eindigt zijn bijdrage met de oproep om voor een stabiele meerderheid te kiezen. Wat verstaat de heer Stultiens daaronder?

De heer **Stultiens** (PRO):
Stabiel betekent dat je met partijen samenwerkt die voor een meerderheid in beide Kamers kunnen zorgen en die zich willen committeren aan alle begrotingen en het Belas-

tingplan. Dan weet het kabinet dat het de komende maanden kan doorbesturen. Dat vinden wij een stabiele meerderheid.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ja. Dan is de vraag als volgt. Af en toe is er in een bijdrage iets gezegd over PRO en Volt. Dan ging het weer over alle 150 dan wel over meer. Het blijft toch een beetje in het midden hangen. Hoe strak is de inzet van PRO gericht op een totaaldeal met PRO en Volt, zoals de heer Stultiens een paar keer heeft gezegd? Of is de inzet van PRO om te komen tot een brede meerderheid in deze Kamer, zoals ook de coalitie wil? Ook wij zeggen: kijk inhoudelijk, over de band van de inhoud, en klink je niet vast aan deze of gene. Dan had je namelijk net zo goed in een coalitie kunnen zitten.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dat laatste wilden we ook graag, maar het mocht niet van de VVD. Als partijen zich aansluiten bij onze inhoudelijke punten — voor de heer Grinwis is dat voor een groot deel het geval — zou ik zeggen: hoe meer partijen, hoe beter. Het hele punt is juist dat de wensen op rechts tot nu toe niet verenigbaar zijn met de wensen op links. Dan wordt het, denk ik, heel lastig om een Belastingplan met 100 zetels te vinden. Als JA21 morgen zegt zich aan te sluiten bij de wensen van PRO: kom er lekker bij. Het lijkt me alleen niet heel realistisch. Daarom zeggen wij: kies voor de stabiele route met PRO en Volt. Als de heer Grinwis dezelfde wensen heeft — voor een groot deel is dat zo — zou ik vooral zeggen: kom erbij. Waar ik me zorgen om maak, is dat partijen aan de rechterkant met hele nieuwe eisen komen. Het gaat dan over medisch-ethisch, de Spreidingswet en stikstofbrieven door de shredder. Dat wordt lastig samenwerken met PRO. Vandaar dat wij zeggen: een stabiele route is met PRO en Volt. Ik hoop dat het kabinet dat ook gaat doen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Het stikstofbeleid moet verbeterd worden; dat moge duidelijk zijn. De heer Stultiens zegt het vrij netjes, maar de consequentie is wel dat het heel uitsluitend is. Mijn inzet is om over de band van de inhoud met elkaar meerderheden te creëren voor begrotingen en belastingwetten. Laat ik het anders vragen, tot slot. Welke aanpassingen in het Belastingplan heeft de heer Stultiens minimaal nodig om voor te kunnen stemmen? We stemmen namelijk heel vaak voor een belastingplan, ook als we het er niet 80% mee eens zijn.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dank aan de heer Grinwis voor deze vraag. Er moeten significante wijzigingen komen. Dan praat je niet over een paar kruimels, maar over een miljardenverschuiving van arbeid naar kapitaal. Dat is voor ons een belangrijke voorwaarde bij het Belastingplan. De heer Grinwis maakt zich zorgen over hoe inclusief het is. Alle partijen met dezelfde richting en dezelfde koers zijn welkom, of het nou de ChristenUnie, de Partij voor de Dieren of de SP is. Op hoofdlijnen vinden we dezelfde dingen. Volgens mij wordt er hier gedaan alsof het een soort van exclusief is. Ons punt is dat het kabinet inhoudelijk een koers moet kiezen. Wij willen die schuif van arbeid naar kapitaal maken. Ik zou zeggen: laten we dat samen doen. Stel dat ik bewegingen zie die nog meer belastingkortingen geven door te bezuinigen. Dat hoor ik aan de rechterkant. Dat mag — het staat ook in hun programma — maar dan gaan we het niet eens worden.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
De titel van de Miljoenennota 2027, die we vandaag behandelen, is Welvaart opnieuw verdienen. Ook de heer Stultiens weet dat minimaal 1,5% economische groei nodig is om onze uitgaven op het vlak van zorg en sociale zekerheid te kunnen blijven betalen. Ik hoor de heer Stultiens alleen maar pleiten voor hogere belastingen en het zwaarder belasten van ondernemers. Hoe kunnen ondernemers investeren? Hoe krijgen ondernemers ruimte om banen te creëren en de welvaart van morgen weer te verdienen?

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik vind het wel een bijzondere karikatuur. Ik sta hier al een uur. Ik heb volgens mij twintig keer gezegd: we moeten de lasten op arbeid verlichten. Nu krijg ik van de VVD in de schoenen geworpen dat ze omhooggaan. Nee, de VVD verhoogt de belasting op arbeid. Dat is het Belastingplan dat hier ligt. Dat vinden ze moeilijk om toe te geven. Dan komen er vaak smoesjes over de zorgpremies en over de accijnzen. Even heel feitelijk: het Belastingplan dat hier voorligt, is een belastingverhoging op werk van 8 miljard structureel. Dát is slecht voor je economie. Dat ligt nu voor. Daar zijn wij tegen. Ik zou denken dat alle partijen die zeggen dat werken moet lonen, ook denken: hé, wat een goed punt van PRO; dat steun ik. Ik ben verbaasd over de interruptie. Ik zou zeggen: laten we samen optrekken en die schuif maken. Dan heb je ook nog eens de economie die je wilt, waarin werken echt gaat lonen.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
De heer Stultiens verdraait mijn woorden. Ik vraag hem het volgende. We hebben een economische groei van minimaal 1,5% nodig om onze voorzieningen in stand te houden, om volgende generaties dezelfde zorg en sociale zekerheid te kunnen geven. Daar is ruimte voor nodig, ruimte om te investeren. Dat is letterlijk zuurstof voor ondernemers. Als het aan PRO ligt, wordt alles weggedrongen door hoge lasten op kapitaal, winst en vermogen.

De heer **Stultiens** (PRO):
Wat ondernemers willen, is een betrouwbare overheid, een langetermijnvisie, goede bestuurders. Wat ze al jaren krijgen, mede door de VVD, is gerommel, geruzie, onduidelijkheid, zigzagbeleid en nog eens een cadeau van 8 miljard euro lastenverzwaring op arbeid. Daar zijn ondernemers helemaal niet blij mee. Mevrouw Van Eijk zegt dan vaak: maar de mkb'er en de kleine spaarder dan? Dit gaat om de allerrijksten, waar ze voor opkomen. Dit gaat om de grootaandeelhouders, de rijkste 1%, de buitenlandse aandeelhouders. Dat is het hele probleem. Als u een goede economie wil, laten we dan werken laten lonen. Wij willen dat. D66 wil het. CDA wil het. Toch gebeurt het niet.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Ik vond het een mooi antwoord.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dank.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
De heer Stultiens spreekt zich uit voor een brede deal, want dat zou vertrouwen wekken. Ik denk, maar dat is een persoonlijke noot, dat zo'n brede deal met de VVD een groot gevaar is. We hebben net, tijdens uw betoog, een tabel gekregen: 50% van de bezuinigingen op Sociale Zaken die van tafel zijn, willen ze halen bij Onderwijs. Die tabel heeft u niet kunnen zien. Maar ik miste één onderwerp in uw betoog: wonen. We zitten in zo'n diepe wooncrisis.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Ook wat dat betreft zien we bij deze begroting aan de ene kant te weinig geld voor de bouw, weer geld voor de hoogste inkomens en de hypotheekrenteaftrek, en huurverhogingen. Wat is het standpunt van PRO daarover?

De heer **Stultiens** (PRO):
Volgens mij is dat hetzelfde als dat van mevrouw Beckerman: daar gebeurt te weinig. Mijn collega Habtamu de Hoop komt al de hele tijd met goede plannen en zal dat ook bij de Woonbegroting weer doen. Ik deel deze analyse. Ik noemde zelf het voorbeeld van de hypotheekrenteaftrek. Ik vind het bizar dat als de Kamer hier weleens in meerderheid zegt, inclusief D66 en CDA, dat je die niet moet verruimen, het kabinet toch besluit dat wel te doen. Dat vind ik ongelofelijk. Volgens mij trekken we hier dus ook samen in op.

De brief heb ik inderdaad niet kunnen lezen, dus ik weet niet wat daarin staat. Ik weet wel: op geen enkele manier zullen wij als PRO gaan bezuinigen op onderwijs. Ik neem trouwens aan dat D66 dat ook niet zal doen. Als dat een inlegvelletje voor de toekomst is, is dat prima. Dan voeren we die discussie de komende jaren. Wij zijn vooral blij dat de bezuinigingen op SZW van tafel zijn.

De **voorzitter**:
Mevrouw Beckerman, via de voorzitter.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Ik weet niet of het een inlegvelletje is of dat het weer een VVD-poging is om te stoken, maar het is wel heel gevaarlijk. Maar laten we het over wonen hebben. De heer Stultiens verwijst nu naar het debat over de begroting voor Wonen. Tegelijkertijd spreekt hij zich uit voor een totaaldeal in de komende weken. Daarom zijn mijn vragen wat scherper. 0,1% van ons bbp gaat maar naar het daadwerkelijk subsidiëren van de bouw van woningen. 0,1%! Dat is ongeveer drie keer zo weinig als er gaat naar de externe inhuur, zoals consultants.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
De vraag aan PRO is: gaan zij niet akkoord met deze begrotingen zolang die wooncrisis zo erg wordt verscherpt?

De heer **Stultiens** (PRO):
Ook hier geldt: volgens mij vinden SP en PRO hetzelfde, namelijk dat er veel meer moet gebeuren op het gebied van wonen. Dat gaat om investeringen en ook om fiscale ruimte. Er worden stapjes gezet en dat erken ik, maar het is niet voldoende. Wat ons betreft en volgens mij ook wat de SP betreft zouden woningbouwcorporaties namelijk überhaupt geen vpb hoeven te betalen. Dat is iets wat wij al jaren vinden en nog steeds vinden. Volgens mij trekken we dus ook hierin samen op. Ik mag inderdaad hopen dat het kabinet ook hiervoor met betere plannen komt. Daarom zeggen wij steeds: in een totaaldeal willen wij over alle begrotingen praten, ook over die van Wonen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Er wordt inderdaad een stapje gezet, maar het is wel echt minimaal en pas over een paar jaar. Als we vandaag hier staan, zou ik dus juist ook iets met PRO willen afspreken. Zullen we dan met een voorstel komen om de winstbelasting en ATAD, een belasting bedoeld voor belastingontwijkende multinationals, die huurders nu via hun corporaties betalen — echt bizar! — al vanaf volgend jaar af te schaffen? Dan kunnen we echt investeren in betaalbare huren en in de bouw van betaalbare woningen.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik bekijk alle voorstellen van de SP met een open blik, zeker op het gebied van wonen. Laten we ook kijken hoe we het betalen, want dat vinden we, denk ik, ook allebei belangrijk. Dat maakt natuurlijk wel uit. Inderdaad, gratisbiermoties gaan we niet steunen, maar als er een goede dekking is, gaan we er altijd naar kijken.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Ik wil toch even doorgaan op het punt van mevrouw Van Eijk, los van het belasten van arbeid. Het verdienvermogen versterken is volgens mij ook iets dat PRO graag wil. Ik heb er weinig over gehoord in de bijdrage. Dat gaat natuurlijk niet vanzelf. Daar zullen we echt de economie een beetje bij moeten helpen. Mijn concrete vraag is de volgende. Stel je voor dat we in het Belastingplan kunnen nadenken over maatregelen die het verdienvermogen kunnen versterken, dus die onze ondernemers een duwtje in de rug kunnen geven. Staat PRO daar per definitie negatief tegenover?

De heer **Stultiens** (PRO):
Nee, zeker niet. Als er goede regelingen komen die ondernemers helpen, dan is daar altijd over te praten. Ik waak wel voor iets wat ik te vaak gezien heb in het verleden, namelijk dat iets wordt gepresenteerd als een goede regeling, maar eigenlijk een heel ondoelmatige korting is. Dat vind ik onverstandig. Maar ik wil zeker kijken hoe we kunnen helpen. Ik denk ook, even uitzoomend naar meer dan alleen belastingen, dat het voor ondernemers cruciaal is dat er

stabiliteit in het klimaatbeleid komt. Het stikstofslot is ook cruciaal voor ondernemers. De Raad van State heeft best harde woorden geuit over de vraag of de goede sectoren vooruit worden geholpen en of we bereid zijn om sectoren die misschien geen toekomstig verdienmodel hebben, af te remmen of daarin keuzes te maken. Ook dat hoort erbij. Daar zie ik nog te weinig keuzes. Laten we inderdaad ondernemers helpen, maar dan wel op een verstandige manier die economisch terechtkomt op de juiste plekken.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Ik voel in ieder geval ruimte om ondernemers niet volledig op slot te zetten en te bekijken hoe we ze toch een duwtje in de goede richting kunnen geven. Laten we vooral daarover doorpraten, en niet alleen over waar we het niet met elkaar over eens zijn.

De heer **Stultiens** (PRO):
Volgens mij is dat een mooie boodschap van mevrouw Van Dijk. Die deel ik.

De **voorzitter**:
Ik dank de heer Stultiens voor zijn eerste termijn. Ik geef het woord aan de heer Oosterhuis voor zijn eerste termijn namens D66.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Voorzitter. Na Politieke Beschouwingen met een Binnenhof Vol Liefde zijn we nu bij een soort Miljoenenjacht. Al heeft de minister van Financiën maar één koffertje, er zit wel 500 miljard in. Dat is namelijk het bedrag waar we vandaag over praten. Vandaag zijn de eerste Financiële Beschouwingen van dit kabinet. Voor mij staan daarbij drie belangrijke uitgangspunten centraal.

Ten eerste. We investeren fors om Nederland vooruit te helpen. Deze Miljoenennota is daarin echt een trendbreuk. Het tweede uitgangspunt is dat we de rekening daarbij eerlijk verdelen en die niet doorschuiven naar de volgende generatie. Het derde uitgangspunt is dat we breder moeten kijken dan alleen de rijksbegroting, want onze kinderen verdienen geen hoge staatsschuld, maar ook geen klimaatprobleem, geen uitgewoonde infrastructuur en geen afhankelijkheid van buitenlandse autocraten.

Voorzitter. Ik zie een kabinet dat aan de slag is gegaan met goede plannen om Nederland weer vooruit te helpen. Minister Van den Brink wist de grootste hervorming van het asielbeleid in 25 jaar door het parlement te krijgen. Zo krijgt Nederland grip op migratie. Minister Van Essen stelde een stikstofpakket voor dat perspectief biedt op vergunningen en natuurherstel, zodat we weer kunnen bouwen en bedrijven weer kunnen groeien. Minister Boekholt-O'Sullivan presenteerde een woonplan met 50 concrete acties om de woningbouw te versnellen.

Nu hebben we de Miljoenennota van minister Heinen. Die staat vol met investeringen in vooruitgang. Tot 2035 gaat meer dan 7 miljard euro naar grootschalige woningbouwlocaties, middenhuur, studentenhuisvesting en ouderenwoningen. Woningcorporaties krijgen 425 miljoen per jaar meer investeringsruimte om 22.000 extra betaalbare woningen te bouwen. Om die woningen aan te sluiten en onze bruggen en wegen op orde te houden, gaat er tot 2039 meer dan 13 miljard euro extra naar infrastructuur. We investeren in de economie van morgen. Met de NADI ontwikkelen we baanbrekende innovaties die de technologie van de toekomst vormen. Met ruim 6,5 miljard voor een nationale investeringsinstelling helpen we de volgende ASML groeien, zodat Nederland niet meeloopt, maar leidt.

De heer **Vermeer** (BBB):
De heer Oosterhuis zegt dat de miljoenenjacht geopend is, maar dat is dan wel een jacht op burgers en ondernemers. Ik weet niet of D66 dat voor ogen heeft. Hoe ziet de heer Oosterhuis dat?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik heb net een heel rijtje grote investeringen opgenoemd. Ik denk echt dat we als Nederland na jaren van stilstand weer vooruitgang nodig hebben, op het gebied van veiligheid, woningbouw en innovatie. Daar gaan echt miljarden naartoe. Dat is ook nodig. En ja, natuurlijk, die rekening moet betaald worden. Die dragen we met z'n allen.

De heer **Vermeer** (BBB):
Inderdaad, we gaan die met z'n allen betalen als deze plannen zo doorgaan. Maar hoe kan de heer Oosterhuis zeggen dat het heel goed gaat, dat we fors gaan investeren in infrastructuur et cetera, et cetera, terwijl we vervolgens de minister van Infrastructuur horen zeggen dat allerlei projecten on hold gaan en dat er een nieuw puntensysteem moet komen om prioriteiten te stellen? Oftewel, alles wat al op de rit stond, staat weer op het spel. Hoe kan de heer Oosterhuis dat rijmen met elkaar?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik denk dat de heer Vermeer en ik het er snel over eens zijn dat dit de noodzaak aantoont van die investeringen in infrastructuur. Er is sprake van achterstallig onderhoud. Er gaat bijna geen week voorbij of er wordt wel een brug of een viaduct afgesloten vanwege achterstallig onderhoud. Dus het is juist hoognodig. Er zal waarschijnlijk ook nog meer nodig zijn. Bij de Miljoenennota is ook een onderzoek aangekondigd naar alle mogelijke manieren om dat verder te doen. Ik denk dat dat heel verstandig is.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Vermeer** (BBB):
Maar de minister van IenW zei dit ná de publicatie van de Miljoenennota en niet daarvoor. Dus hij geeft zelf al aan dat dit eigenlijk totaal onvoldoende is om onze infrastructuur overeind te houden, laat staan om nieuwe projecten te doen. Hoe kan de heer Oosterhuis dit dan als een succesverhaal brengen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Omdat er dus met al die miljarden die er wel naartoe gaan echt een stap in de goede richting wordt gezet, waarmee de keus die minister Karremans moet maken toch iets gemakkelijker wordt. Is hij er daarmee volledig? Nee, dat

denk ik niet. We hebben echt te veel achterstand opgelopen in de afgelopen jaren, maar dit is een serieuze stap in de goede richting.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
De heer Oosterhuis typeert deze begroting als een trendbreuk, maar wij zien dat de bezuinigingen op de sociale zekerheid weliswaar vooralsnog van tafel zijn, maar dat er nu onderwijsbezuinigingen op tafel liggen. In de afgelopen jaren is er alleen maar sprake geweest van bezuinigingen op kwetsbare groepen, op mensen die juist extra dingen nodig hebben. Mijn vraag is: is het niet daadwerkelijk een trendbreuk als D66 zich een keer zou inzetten voor belastingen op zaken die vervuiling veroorzaken, voor vermogensbelasting, voor winstbelasting voor grote vervuilers? Zou dat niet echt een trendbreuk zijn?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Er zit veel in deze interruptie van mevrouw Teunissen. Om even duidelijk te zijn: er liggen geen onderwijsbezuinigingen op tafel. Dat is niet aan de orde. Om verder te gaan op haar volgende vraag, over het belasten van vervuiling: ik ben het eens met mevrouw Teunissen dat er meer kan. Ik zie ook dat mevrouw Van Veldhoven, de minister, daar internationaal heel goed mee bezig is. Laten we daarin echt samen optrekken om te zorgen dat er meer gebeurt.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Het is een welbekende strategie om eerst heel hoog in te zetten. Dat heeft D66 ook gedaan door te zeggen: we gaan gigantisch bezuinigen op de sociale zekerheid. Nou, dat is nu onder hoge druk, mede dankzij PRO, van tafel, maar tegelijkertijd hangt er nog van alles boven ons hoofd. De bezuinigingen op de zorg zijn niet van tafel. Er wordt gekeken naar onderwijs. Dat ligt er wel degelijk. Dat is die geheime deal waar we hopelijk zo meteen meer over horen. De WIA ligt er ook gewoon nog. Er gaat wel over onderhandeld worden, maar die ligt ook gewoon nog op tafel. De fundamentele vraag is: waarom kiest D66 er keer op keer voor om in te zetten op het bezuinigen op de meest kwetsbare groepen, en nu zelfs op onderwijs, terwijl het zeer slecht gaat met de geletterdheid in Nederland? Dat zijn toch precies de verkeerde keuzes? Dus mijn vraag is: wanneer kiest D66 er nou eens voor om het geld te halen waar het daadwerkelijk zit, bij de grote vermogens, bij de allerrijksten, bij de vervuilers …

De **voorzitter**:
Mevrouw Teunissen, opsommingen mogen iets minder en interrupties mogen korter.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik doe toch even een stap terug. Ik heb net een aantal grote investeringen genoemd die echt nodig zijn om dit land weer vooruit te helpen: de investeringen in veiligheid, in onderwijs, in duurzame energie en in woningbouw. Die komen wel met een prijs. Die moeten we ook met z'n allen betalen, want we schuiven die rekening niet door. Dat zit deels in hogere belastingen en deels in het wat minder hard laten groeien van de uitgaven aan bijvoorbeeld de zorg.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Het strookt gewoon niet met wat we nu zien. We zien extra belastingen en juist een vrijstelling voor grote vervuilers. De vliegbelasting gaat lekker naar beneden. Er komen extra fossiele subsidies bij. Daarnaast is er geen vermogensbelasting. Er is geen winstbelasting. Sorry, voorzitter, dat was weer een opsomming. Ik zal mezelf …

De **voorzitter**:
Fijn dat u het zelf ziet.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Maar het gaat om die fundamentele keuzes. Kan ik verwachten dat D66 de komende tijd steviger gaat inzetten op het geld halen waar het ook daadwerkelijk zit?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Er komt nu juist, ook weer door de afspraken deze week, steun voor een belasting waarmee aandelenbeleggers eindelijk over hun hele rendement belasting gaan betalen. Dat is decennialang niet gebeurd. Er gebeurt dus wel degelijk wat. Dat geldt ook voor de fossiele subsidies. Die worden lager. Het gaat langzaam, maar er gebeurt echt wel wat. Dus ja, ik zou graag sneller willen, net als mevrouw Teunissen, maar ik ben het totaal niet met haar eens dat er niets gebeurt.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Het is misschien goed om eerst iets helder te krijgen. D66 zegt: bezuinigingen op onderwijs zijn niet aan de orde. Als mevrouw Teunissen spreekt van een geheime deal, zien we iemand heel hard met zijn hoofd schudden. Tegelijkertijd krijgen we nu net een tabel waarin staat: "Wacht eens even, we hebben wel een afspraak. Als het allemaal niet lukt, gaan we tot 2031 49% van die 3 miljard halen bij de OCW-begroting." Mijn vraag is: kan D66 klip-en-klaar zeggen dat dat niet gaat gebeuren?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Dit kabinet wil meer economische groei en meer investeringen in het vestigingsklimaat. Dan is bezuinigen op onderwijs volgens mij het allerlaatste wat je moet doen, want die vakmensen en knappe koppen hebben we juist nodig in de toekomst. In de brief van gisteren staat het volgende. De bezuinigingen die op de SZW-begroting stonden, zijn nu geparkeerd bij het ministerie van Financiën. Er gaat nu gesproken worden met sociale partners; ik ben heel blij dat dat overleg op gang komt. Als er uit dat overleg, uit die positieve agenda, meer banengroei komt, als we meer mensen van werk naar werk leiden, als we er op allerlei manieren voor kunnen zorgen dat mensen makkelijker aan het werk kunnen, dan leidt dat uiteindelijk tot minder uitkeringen en is een groot deel van die besparing weer ingevuld. Mocht dat niet het geval zijn, mocht er nog wat overblijven, dan is er in het voorjaar een gesprek over hoe we dat betalen. Dat is de politieke afspraak.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Dus D66 verwacht het geld op te halen bij de SZW-begroting. Het is vrij onrealistisch om dat snel te kunnen doen. Je haalt het werkelijk bij mensen die vaak in moeilijke omstandigheden zitten. Is dat de eerste optie waar D66 naar kijkt?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik ben heel blij dat er nu sociaal overleg op gang komt, waarbij er hopelijk over die positieve agenda voor de arbeidsmarkt zal worden gesproken. Ik denk ook dat mevrouw Beckerman en ik het er wel over eens zijn dat er in de sociale zekerheid, in de WIA, problemen zijn die echt samen met sociale partners moeten worden opgelost. Aan het eind van dat proces bekijken we of er nog een rekening openstaat. Dan kijkt het kabinet ook naar hoe die betaald wordt. Dat is hoe het nu gaat.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Dat einde kwam er een beetje hakkelend uit. "Als er nog zo'n rekening overblijft ..." We hebben net een klip-en-klare tabel gehad van deze minister, waarin staat dat ze 49% willen ophalen bij het onderwijs en de komende jaren 8% bij wonen. Ik heb vorig jaar en twee jaar geleden debatten gedaan met D66, toen het vorige kabinet wilde bezuinigen op onderwijs. Toen was de wereld te klein. Toen was het Malieveld te klein. En terecht! Want we zitten in een leescrisis; we weten hoe problematisch het is. Is dit een einzelgang van de minister of heeft D66 ingestemd met een geheime afspraak?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Volgens mij kent mevrouw Beckerman het trackrecord van D66. Zolang D66 in de regering zit, gaat er juist extra geld naar onderwijs. Ook dit keer zijn alle bezuinigingen van het vorige kabinet teruggedraaid. Dat blijft zo.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik haak even aan op de introductie van de heer Oosterhuis. Die ging over de wetten van minister Van den Brink, over dat we nu weer grip hebben op migratie. Ik zie het nog niet. Vorige week was er nog een instroom van 900 asielzoekers. Dat werkt natuurlijk ook door in de financiën, vanwege de opvang, medische zorg en sociale uitkeringen die daarmee gepaard gaan. Hoe weegt de heer Oosterhuis dat?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik zie dat de grootste hervorming in 25 jaar nu door het parlement is gekomen. Dat zal ook leiden tot minder instroom. De instroom is ook lager dan vorig jaar. Er is instroom en die mensen zijn hier nu. We zorgen dat we die mensen netjes opvangen en dat we hen laten meedoen in de samenleving; dat mag ook geld kosten.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Daar ben ik het niet mee eens. We hebben gezien dat er vorige week weer 900 illegale immigranten naar Nederland zijn gekomen. Dan is er toch een noodzaak om extra maatregelen in te voeren? Daarmee beroep ik me ook op wat er in het coalitieakkoord staat: als de instroom niet omlaaggaat, komen er aanvullende maatregelen. Hoe kijkt D66 daarnaar?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Wat in het coalitieakkoord staat, staat in het coalitieakkoord. Er wordt juist extra geïnvesteerd in de IND en in de Dienst Terugkeer en Vertrek, om ervoor te zorgen dat mensen waarvan besloten is dat zij hier geen verblijfsvergunning krijgen, sneller ons land verlaten. Dat kost nu dan extra geld, maar daar is de heer Hoogeveen toch ook niet op tegen?

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Het gaat vooral om de instroom. Je moet iets aan de instroom doen. België heeft 31% minder instroom en Nederland niet. Dat noopt tot extra maatregelen. Staat D66 daar nou echt voor open? We zien het nu in de brief van het kabinet, als handreiking naar ons. Die nemen wij graag aan, om daarover te praten. Staat D66 open voor de herbeoordeling van Syriërs, zodat we die kunnen terugsturen, en voor het beperken van het nareizen? Dat zou ik graag willen weten.

De heer **Oosterhuis** (D66):
De Financiële Beschouwingen worden een breed begrip zo. Ik wijs er nogmaals op dat we dit voorjaar de grootste wijziging van de asielwetgeving in 25 jaar door het parlement hebben gekregen. Laten we eerst even afwachten hoe die uitpakt voordat we verder gaan kijken.

De heer **Dassen** (Volt):
Kan de heer Oosterhuis mij uitleggen waarom D66 het nog steeds een goed idee vindt om de komende jaren de lasten op arbeid met 8 miljard te verhogen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik denk dat het sowieso goed is om over die 8 miljard even te verhelderen dat 5 miljard daarvan eigenlijk een correctie is van de zorgpremie die het vorige kabinet wilde verhogen en waar het al een lastenverlaging voor had ingeboekt. Ze hadden eigenlijk het zoet al weggegeven en dat moet nu worden teruggedraaid. Daarnaast hebben we de investeringen die ik net noemde en die de heer Dassen volgens mij ook belangrijk vindt. Die moeten we wel ergens van betalen; die rekening moet ergens komen te liggen. Ik ken de heer Dassen en hij kent mij. Ik denk dat wij die rekening misschien allebei liever iets meer bij vermogen zouden leggen. Tegelijkertijd constateer ik dat het draagvlak daarvoor in de Kamer wel beperkt is.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik proef hieruit dat D66 zegt: dit is een heel slecht idee. Dat ben ik met de heer Oosterhuis eens. Het is heel onverstandig om de mensen die werken in Nederland een extra

rekening van 8 miljard te geven, terwijl er ook andere opties zijn, zoals de heer Oosterhuis ook aangeeft. Je kunt er bijvoorbeeld voor zorgen dat vermogenden zwaarder belast worden. Is er bij de heer Oosterhuis ruimte voor om te zeggen: ja, dat moeten we inderdaad gaan veranderen, want dit is niet uit te leggen aan de mensen in Nederland? Hier is er bij sommige partijen, zoals JA21 en de VVD, misschien twijfel over, maar van de mensen in Nederland vindt iedereen dat de lasten op arbeid naar beneden moeten en dat vermogenden meer kunnen bijdragen.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Gelukkig zetten we ook stappen in de goede richting. Als ik een paar jaar terugkijk, zie ik dat de belastingen op vermogen, zowel in box 3 als in box 2, maar ook via de vennootschapsbelasting, sinds 2017 fors zijn verhoogd. Ook nu gaan we daar weer mee verder. Ik zei het net al: voor box 3 komt er nu zicht op een brede parlementaire meerderheid; aandelenbeleggers gaan dan over hun hele rendement belasting betalen. Dat is echt niet niks, hè? Dat hebben we decennialang niet gehad. Daarbovenop wordt iets gedaan met box 2: mensen die veel geld in hun bv hebben zitten, wordt het onmogelijk gemaakt om dat belastingvrij uit hun bv te lenen. Zo gaan we steeds een stapje verder. Misschien is er draagvlak voor meer; aan mij zal het niet liggen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Dassen** (Volt):
De kern van de zaak is dat de lasten op arbeid door dit kabinet gigantisch verhoogd worden. Wat de heer Oosterhuis net allemaal aanhaalt, is om box 3 te dekken, dus om vermogenden en de vermogenswinstbelasting waar we naar toewerken te dekken. Met de belasting op arbeid wordt op dit moment niks gedaan, behalve dan dat die gigantisch meer gaat drukken op de mensen die op dit moment werken. Is er bij D66 de wil om te zeggen: dat gaan we anders doen? Of zegt D66: nee, we hebben eigenlijk al zo veel gedaan en deze last op arbeid van 8 miljard moet Nederland op dit moment maar pikken?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik ben altijd bereid om te kijken naar betere voorstellen. Als we zorgen dat er een breed draagvlak voor is, kan dat wat mij betreft. Maar laten we ook niet naïef zijn; we gaan echt gigantisch investeren en dat komt met een rekening. Die zal toch echt ergens landen.

De heer **Vermeer** (BBB):
We hebben dus die tabel gehad over wat er zou kunnen gebeuren als de besparingen op sociale zekerheid niet gehaald worden. Mijn vraag aan de heer Oosterhuis is of dit in de gesprekken ook is besproken met PRO.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik ben niet bij de gesprekken met PRO geweest.

De heer **Vermeer** (BBB):
Dan is het in ieder geval duidelijk waar de heer Oosterhuis wel of niet bij geweest is. Maar hij snapt mijn vraag precies en is dus niet bereid om daarop te antwoorden.

Dan een andere vraag. Deze tabel ligt nu voor. Die is in tegenstelling met het hele verhaal dat de heer Oosterhuis aan het begin vertelde, namelijk hoe belangrijk het wel niet was om te investeren in Nederland en dat daar zelfs nog extra geld voor nodig is. Hoe rijmt de heer Oosterhuis deze tabel dan met zijn eigen inbreng?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik kende deze tabel ook niet voordat die tien minuten geleden naar de Kamer is gekomen. Voor mij heeft die tabel ook niet zo veel waarde. Dat een overijverige ambtenaar op Financiën alvast iets heeft uitgesplitst, vind ik niet zo relevant. De politieke afspraak is dat we nu gaan werken aan een sociaal akkoord. In het voorjaar kijken we of daar nog een financiële nasleep aan vastzit. Dan wordt bepaald hoe er betaald wordt.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Vermeer** (BBB):
Dus ik kan gewoon de conclusie trekken dat dit volgens de heer Oosterhuis puur een tabel is van ambtenaren en dat de coalitie hierover geen enkele overeenstemming heeft?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik heb de tabel tot tien minuten geleden niet gezien.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik sluit aan bij de vraag van collega Dassen. Die gaat over de discussie wie de rekening betaalt: werkende mensen versus vermogenden. Erkent de heer Oosterhuis dat er de komende vijftien jaar nog steeds geen extra bijdrage komt van vermogen en winst omdat er alleen maar wordt geschoven bínnen het domein?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Beleggers gaan de komende vijftien jaar daadwerkelijk meer belasting betalen. Mensen in box 2 gaan ook echt meer belasting betalen. Dat is volgens mij de stand van zaken.

De heer **Stultiens** (PRO):
De heer Oosterhuis is slim genoeg om te weten hoe het zit. De komende vijftien jaar wordt er geen extra geld opgehaald; er wordt geschoven binnen het domein vermogen/winst, voor een wens van de VVD. Dat is de nieuwe box 3-regeling. Maar er komt nog steeds geen extra geld bij. De vraag van de heer Dassen en van ons blijft dus staan: is D66 bereid om die verschuiving van arbeid naar kapitaal te gaan maken bij het Belastingplan, om zo de steun binnen te krijgen van de linkse oppositie?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik denk dat de relevante vraag niet zozeer is of ik daartoe bereid ben, maar of daar een breed draagvlak voor is. Als

ik zie hoe het afgelopen halfjaar, en eigenlijk de afgelopen jaren, de discussie over box 3 is gegaan, ben ik ontzettend blij dat daar nu een oplossing voor is waarmee daadwerkelijk meer belasting wordt geheven over hoge aandelenrendementen en dat er een oplossing is in box 2 waarmee het excessief lenen uit de eigen bv wordt ingeperkt. Ik denk dat dat relevant is.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik constateer dat de wens van de VVD nu dus ook de wens van D66 is. Dat is jammer. De volgende vraag blijft staan. De heer Oosterhuis zegt dat hij breed draagvlak zoekt. Het Belastingplan heeft nu steun van zo'n 66 zetels. Er is dus nog geen meerderheid. Wij bieden met Volt een route om het wel te gaan laten lukken. De vraag blijft dus staan — ik hoor helaas nog geen bevestiging — of D66 met PRO en Volt wil samenwerken om het Belastingplan eerlijker te maken en aan een meerderheid te helpen in beide Kamers.

De heer **Oosterhuis** (D66):
De heer Stultiens kent ook mijn opvattingen over het belasten van vermogen. Ik ben van mening dat dat wat meer op de grote vermogens zou kunnen en wat minder op arbeid. Aan mij zal dat dus niet liggen, maar ik vind het tegelijkertijd belangrijk dat het kabinet werkt aan breed draagvlak voor de plannen. We hebben grote plannen, die over meerdere periodes effect hebben. Ik vind het echt belangrijk om dat met een breed draagvlak te doen.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Nog even een vraagje aan de heer Oosterhuis over de prijsbijstellingen. We hebben dus een sleutel gekregen die wordt toegepast mocht het sociaal akkoord niks opleveren en het kabinet in het voorjaar besluiten: die kaasschaafmethode was zo gek nog niet. Ik geloof dat de heer Oosterhuis er wat anders tegen aankijkt. Mijn vraag is: is deze sleutel — zonder dat het Mobiliteitsfonds en het Deltafonds, dus Infrastructuur en Waterstaat, als het gaat om de investeringen, worden gekort — de interpretatie van de prijsbijstellingsmaatregelen in de Miljoenennota? Het gaat over komend jaar en volgend jaar en over intensiveringen die nog op de aanvullende post staan.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Oei. Nu overvraagt de heer Grinwis mij een beetje, als het gaat om hoe het op dit moment in de Miljoenennota staat. Volgens mij heeft hij een motie ingediend over de prijsbijstelling bij infrastructuur. Ik heb begrepen dat in de verdeling zoals die in die tabel staat rekening is gehouden met die motie.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Dat klopt. In deze brief wel, maar uit de Miljoenennota is dat minder duidelijk. Dus ik dacht: zijn mijn collega's van D66 het ermee eens dat inderdaad de noodsituatie in ons land, als het gaat om onze bruggen en sluizen, zo groot is dat je niet via kaasschaafmethodes de investeringen in onze bruggen moet raken? Ik ben heel blij dat in deze brief staat, naar aanleiding van de motie die ik samen met collega Stoffer heb ingediend, om dit in ieder geval uit te sluiten als het kabinet ooit nog weer zo'n maatregel zou overwegen. Maar in de Miljoenennota is het voor mij niet helemaal duidelijk. Vind ik de heer Oosterhuis dan als medestrijder aan mijn zijde als ik stel dat in ieder geval het Deltafonds en het Mobiliteitsfonds moeten worden uitgezonderd als er prijsbijstellingsmaatregelen in de Miljoenennota worden doorgevoerd?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik denk dat het verstandig is dat de minister eerst even goed antwoord geeft op de vraag hoe het er nu in staat en dat wij dan dit gesprek voortzetten.

De **voorzitter**:
U vervolgt.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Voorzitter. Het kwam net in de interrupties ook al aan de orde. We investeren ook weer in onderwijs. De bezuinigingen van het vorige kabinet sloegen een gat. Scholieren lezen slechter dan ooit. Dat accepteren wij niet. We investeren juist in het talent van de toekomst.

De **voorzitter**:
Speaking of ... mevrouw Keijzer.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Dat mag ik graag horen, voorzitter, dank u wel. Ik hoor de heer Oosterhuis, zoals het iemand die van modellen houdt echt betaamt, zeggen dat voor het eerst nu bereikt is dat er overeenstemming is in de Kamer over box 3. Is de heer Oosterhuis zich ervan bewust dat er ongelofelijk veel particulieren zijn die voor sociale huurwoningen en betaalbare huurwoningen zorgen, maar dat zij door deze plannen nu niet eens meer break-even kunnen opereren met particuliere verhuur, maar er echt ook op gaan toeleggen? Realiseert hij zich dat?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik realiseer me heel goed wat er in box 3 gebeurt. Ik denk dat juist verhuurders in de sociale huur last hebben gehad van de situatie zoals die nu in box 3 is. Box 3 is de afgelopen jaren echt een rommeltje geweest, met hoge belastingen voor mensen die woningen verhuren. In het nieuwe box 3-stelsel zoals dat nu in de Eerste Kamer ligt en gaat worden aangepast, gaat de belastingdruk op vastgoed- en woningverhuurders juist omlaag.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ja, maar wat u nu gedaan heeft, is dat u de vrijstelling omlaaggehaald hebt. Het percentage doet u met een kwart omhoog, waardoor uiteindelijk iemand met bijvoorbeeld twee verhuurde woningen, die een waarde hebben van €500.000, €8.000 meer box 3-belasting moet gaan betalen, waardoor hij het niet meer rond kan rekenen. Dus iedereen die zich hierin verdiept en aan het overwegen was om te gaan investeren in betaalbare huur als particulier, doet dat niet meer. Het gaat bij elkaar nu over honderdduizenden

woningen; dat is niet niks. Dus uw doel van 100.000 woningen per jaar bouwen, waar ik het helemaal mee eens ben, hè — ik heb graag het voorwerk voor u gedaan — gaat u dus niet meer bereiken. Wat zegt u nou tegen al die Nederlanders?

De **voorzitter**:
"Dat gaat de heer Oosterhuis niet meer bereiken". Meneer Oosterhuis.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Juist mensen die woningen verhuren, doen dat vaak ook voor de langere termijn. Juist in de nieuwe box 3, zoals die vanaf 2028 ingaat, wordt het verhuren van een woning weer fiscaal aantrekkelijker dan het nu is. Volgens mij zetten wij nu juist weer een stap in de goede richting. Ik deel volledig dat ook het sociaal verhuren van een woning inderdaad wel aantrekkelijk moet zijn.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Dat is dan mislukt. Ik zou dus tegen de heer Oosterhuis zeggen: ga nog eens heel goed rekenen. Tot slot denk ik dat het heel goed is dat D66 zich realiseert dat hier weliswaar sprake is van een politieke werkelijkheid, maar dat er buiten dit huis gewoon mensen zijn die het rond moeten rekenen. Met wat er nu op tafel ligt, hoe prachtig je het ook presenteert in filmpjes, bied je geen perspectief, maar draai je Nederland verder de ellende in. Dat is dieptriest als je campagne gevoerd hebt met de Nederlandse vlag achter je.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Nou, ik heb niet de indruk dat we mensen die voor een paar miljoen aan vastgoed hebben nu de ellende in draaien.

De heer **Ergin** (DENK):
Ik schrok mij te pletter toen ik van de minister een tabel kreeg waarin staat dat mogelijk de helft van het bedrag dat vandaag wordt weggezet, namelijk 1,2 miljard, bezuinigd gaat worden op het onderwijs. Ik zou aan D66 willen vragen: wat zegt dat over de betrouwbaarheid van D66?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Volgens mij vallen we nu al in herhaling. Ik heb deze vraag net namelijk ook uitgebreid beantwoord, maar dat wil ik voor de heer Ergin nog wel een keer doen. In alle kabinetten waar wij de laatste jaren in hebben gezeten, is er geïnvesteerd in onderwijs. Ook in dit kabinet draaien wij alle bezuinigingen terug. Dit kabinet werkt aan economische groei. Dan is het heel onverstandig om op onderwijs te bezuinigen, en dat gaat dus ook niet gebeuren.

De heer **Ergin** (DENK):
Het mag daarom dus toch geen optie zijn om te bezuinigen op het onderwijs? Nu is het een optie. Gisteren was het geen optie en vandaag is het opeens een optie dat er 1,2 miljard wordt weggehaald bij het onderwijs als hele exercitie van herstelposten. Dat bezuinigingen nu daar geparkeerd zijn … Het mag toch überhaupt geen optie zijn om te bezuinigen op het onderwijs?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik ben volgens mij heel duidelijk. De situatie is als volgt. Er wordt nu gesproken over een sociaal akkoord. De ombuigingen zijn van de SZW-begroting en geparkeerd bij Financiën. Als we in het voorjaar zien welke rekening er nog is, dan wordt het op dat moment bekeken. Wat er nu in de tabel staat, is niets anders dan wat we in Haags jargon een "placeholder" noemen en heeft verder geen politieke waarde.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Ergin** (DENK):
Het heeft wel politieke waarde. Denk aan al die mensen die voor de klas staan. De onderwijssector heeft de afgelopen jaren gedemonstreerd en gezegd: stop de kaalslag. Nu ligt het weer als optie op tafel. D66 gaat daarmee akkoord. Dit wordt nu heel makkelijk afgedaan als: dat is een placeholder; dat is een Haagse realiteit. De realiteit in de klas is dat de onderwijssector na vandaag, na dit debat weer met heel veel onzekerheid te maken gaat krijgen en nu al denkt: gaan ze ons opnieuw pakken bij de volgende bezuinigingsronde?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Volgens mij ben ik heel duidelijk. Elk kabinet waaraan D66 deelneemt, investeert in onderwijs.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Ik kom nog even terug op de interruptie van mevrouw Keijzer. Ik ben de quote even kwijt, maar de heer Oosterhuis liet zich enigszins laatdunkend uit over de wat grotere beleggers en ontwikkelaars van woningen. Ik weet even niet precies wat hij zei, maar het was in de trant van: mensen met een paar miljoen zullen niet in grote ellende komen. Begrijpt de heer Oosterhuis dat er met al deze dingen die dit kabinet doet, maar ook de vorige kabinetten, zoals box 3 en de hoge belastingen, niet meer gebouwd gaat worden? Als ontwikkelaars geen rendement meer kunnen halen, worden er geen woningen meer gebouwd en geen bedrijven meer geopend. Dan maak je de economie dus stuk.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Dat realiseer ik mij maar al te goed. Dat is precies de reden dat er geïnvesteerd wordt in woningbouw, bijvoorbeeld met de 425 miljoen aan belastingverlaging voor woningcorporaties, waardoor ze 22.000 extra woningen kunnen bouwen. Ik ben het ermee eens dat dat ook voor private verhuurders geldt. Die moeten ook kunnen verdienen om woningen te bouwen.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Mooi dat we het dus in concept eens zijn met elkaar. Ik spreek weleens ontwikkelaars en beleggers. De realiteit is dat zij zeggen dat ze geen woningen meer gaan bouwen,

ook niet in 2028. Ze gaan dat wel in Portugal of in Spanje doen, maar niet meer in Nederland, omdat het niet meer loont. Ze krijgen het niet meer rondgerekend; dat was het punt van mevrouw Keijzer.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik betoog dat het met de wijziging van box 3 zoals die nu in de Eerste Kamer ligt, met de stap naar een vermogenswinstbelasting, voor vastgoedbeleggers aantrekkelijker wordt om woningen te verhuren.

De heer **Stultiens** (PRO):
Een aantal maanden geleden hebben wij samen voor een motie gestemd om de hypotheekrenteaftrek niet te verhogen. Vindt D66 nog steeds dat die moet worden uitgevoerd?

De heer **Oosterhuis** (D66):
De heer Stultiens mag mij dag en nacht wakker maken voor discussies over de hypotheekrenteaftrek. We hebben 'm helaas nog. Ik zou 'm liever langzaam afbouwen, maar hij is er nog. In het stelsel zoals dat er nu ook nog is, is die gekoppeld aan de tweede belastingschijf. Je kunt die meer verhogen dan de eerste belastingschijf — de heer Stultiens zou dat op zich prettig moeten vinden, want dan wordt het belastingstelsel progressiever — maar het nadeel daarvan is dat dan ook de aftrekpost stijgt. Dat gebeurt nu dan ook nog vanuit het basispad, de plannen van het vorige kabinet. Gelukkig is het wel een stuk minder dan dat het in het voorjaar zou zijn. Dit is wel het nadeel in de systematiek waarin we zitten.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dit wisten we allemaal toen we over de motie gingen stemmen. Daarom zegt de motie expliciet: draai anders aan de knop van het eigenwoningforfait. Daar heeft D66 voorgestemd en het CDA ook. Die motie heeft een meerderheid gehaald. Het kabinet besluit nu om die motie niet uit te voeren. De volgende vraag blijft dus staan en ik heb nog geen antwoord gehoord. Vindt D66 nog steeds dat de motie waar ze zelf voorgestemd hebben, moet worden uitgevoerd?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik vind het ook een interessante discussie voor bij het Belastingplan, omdat het ook samenhangt met de vragen wat we nou precies doen via de belastingtarieven, wat we doen via de tabelcorrectiefactor en hoe het koopkrachtpakket er nu precies uit gaat zien. Het lijkt me dus goed om die discussie daar te voeren.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dit valt me wel een beetje tegen. Ik snap best dat je niet je hele programma binnenhaalt en ik bel graag dag en nacht over de hypotheekrenteaftrek, maar je neemt met elkaar een motie aan waarin je heel duidelijk een keuze maakt met een verzoek, en dat verzoek wordt gewoon keihard genegeerd, omdat D66 vandaag niet zegt dat die motie moet worden uitgevoerd. Daarmee laat je die motie dus eigenlijk los en zeg je: we vinden het als D66 prima dat de hypotheekrenteaftrek de komende jaren omhooggaat. Dat valt me tegen. Ik hoop dat ik het verkeerd zie, maar dit is wel hoe het antwoord nu lijkt.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Het is ook wel een beetje onderdeel van de systematiek waarin die nu zit. Laten we het wel in proportie zien: het gaat om 0,1 procentpunt belastingtarief, dus in het geheel van de hypotheekrenteaftrek vind ik dit nu ook weer niet het grootste ding, zeg ik heel eerlijk tegen de heer Stultiens. Tegelijkertijd is het betrekkelijk eenvoudig te repareren als daar een meerderheid voor is.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Wij zijn er tevreden mee dat er bij box 3 gekeken wordt naar werkelijke rendementen in plaats van fictieve en dat onze motie vanuit de Eerste Kamer is doorgevoerd. De vraag is wel de volgende. We zien nu dat het heffingsvrij vermogen behoorlijk naar beneden is bijgedraaid. De vraag is: staat D66 ervoor open om na te denken over het sleutelen daaraan?

De heer **Oosterhuis** (D66):
We maken nu inderdaad de stap van vermogensaanwasnaar vermogenswinstbelasting. Dat had voor mij niet per se gehoeven, maar ik ben daar niet heel principieel in. Ik ben er wel heel stellig in geweest dat het binnen het domein van vermogen gedekt moet worden als het tot belastingderving leidt. Dat gebeurt nu. Ik wil niet dat die rekening bij werkenden, gepensioneerden of in de staatsschuld terechtkomt. Wat betreft de manier waarop: ik zie nu inderdaad ook dat dat deels bij mensen terechtkomt met wat minder vermogen. Als mevrouw Van Brenk voorstellen heeft om dat te veranderen, dan wil ik daar welwillend naar kijken.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
We praten over 850.000 mensen, dus dat is een behoorlijk deel. Begrijp ik dus dat D66 openstaat om creatief te kijken naar wat hierbinnen kan?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ja. Het gaat inderdaad om 850.000 mensen, maar wel om 850.000 mensen met een vrijstelling van €1.000. Als je spaargeld hebt met 1,5% rente of zo, dan gaat het nog steeds om iets van €70.000 à €80.000 per persoon. Als je met z'n tweeën bent, gaat het om ongeveer anderhalve ton aan spaargeld. Dan hoor je nog niet tot de armste groepen, zullen we maar zeggen. Wel ben ik absoluut bereid om hiernaar te kijken.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Ik zou dan afrondend toch wel een definitie willen van D66 van wat zij nou als "rijk" aanmerken. Volgens mij is €80.000 voor een alleenstaande toch echt niet een wereldbedrag.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik vind het heel reëel dat mensen belastingvrij een goede buffer aan spaargeld kunnen hebben, bijvoorbeeld voor als je auto kapotgaat, voor huisonderhoud en de studie van je kind. Dat vind ik heel reëel. Alleen, mensen met €80.000 spaargeld zitten echt al bij de rijkste 20% à 30%. Voor heel veel mensen is het echt een godsvermogen. Gemiddeld hebben mensen in Nederland €10.000 à €20.000 aan spaargeld.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Ik vond het antwoord dat D66 over die wooncrisis gaf zo ongelofelijk zwak. Vorig jaar, precies een jaar geleden, hoorden we inmiddels premier Jetten: de wooncrisis, dat wordt ons grote punt; dat gaan we oplossen! En dan zien we in de brief van gister eigenlijk niks over die oplossingen. We zien nu dat D66 investeringen in het bouwen van woningen voor zich uit schuift. Dat duurt nog jaren. We zien dat ze de huren volgend jaar al verhogen en we zien dat ze cadeautjes geven via de hypotheekrenteaftrek, juist voor mensen die het níét nodig hebben.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik zei dat minister Boekholt-O'Sullivan vorige week een vijftigpuntenplan heeft gepresenteerd. Dat stond niet gisteren in de brief, maar vorige week. Er gaan miljarden naar woningbouw, ook in deze Miljoenennota. Er zijn ook miljarden voor de aanleg van wegen om die woningen te bereiken. 425 miljoen voor woningcorporaties. 22.000 extra betaalbare woningen. Er gebeurt dus juist heel veel. Volgend jaar komen ook voor het eerst die 100.000 woningen eindelijk in zicht. Is er meer nodig? Als mevrouw Beckerman goede ideeën heeft om dit nog meer te doen, dan zijn die van harte welkom, maar volgens mij gebeurt er ook al ontzettend veel.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
D66 staat hier gewoon te pochen met veren van voorgangers. D66 zegt: we gaan geld vrijmaken voor de bouw van sociale huur. Laat ik het dan heel simpel stellen. Wanneer gaat D66 dat doen? Is dat volgend jaar of niet?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Het staat nu vanaf 2028 in de boeken. Ik zie mevrouw Beckerman knikken. Dat is volgens mij ook meer een praktisch probleem, qua uitvoering en dergelijke, dan een financieel probleem. Woningcorporaties kunnen, doordat het nu al wel in het Belastingplan komt, erop rekenen dat ze daarin kunnen investeren. Ze kunnen daar nu al rekening mee houden, ook met het feit dat het in latere jaren komt. Ze kunnen daadwerkelijk al die woningbouwplannen gaan maken.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Precies. Nu was D66 wel even eerlijk. Het zijn helemaal geen miljarden komend jaar, zoals in het eerste antwoord werd gezegd. Het wordt allemaal vooruitgeschoven, állemaal vooruitgeschoven. Wat wel nu komt, zijn hogere huren. Die corporaties hebben gezegd dat ze het nú nodig hebben. Er zijn nu bouwprojecten die stilvallen, die moeilijk worden, omdat ze elk jaar winstbelasting moeten overmaken naar het kabinet, omdat ze elk jaar een belasting die helemaal niet bedoeld is voor corporaties moeten overmaken naar het kabinet. "Het kan wel". Het kan wel: de begroting kan worden opengebroken; dat hebben we gisteren gezien. Is D66 bereid om de begroting open te breken, om te zorgen dat we meer betaalbaar gaan bouwen en te zorgen dat het ook echt betaalbaar wordt?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Juist omdat die woningcorporaties inderdaad om die snelheid vragen, zijn op dit moment bij de staatssecretaris op het ministerie ambtenaren heel hard bezig om die wet te schrijven, zodat er binnenkort nog een aanvulling op het Belastingplan naar de Kamer komt, met precies deze maatregel.

De heer **Flach** (SGP):
Met de persiflage die ik net hoorde over wat een normaal spaarbedrag zou zijn voor gewone mensen en of ze dat wegzetten tegen 1,5%, geeft D66 er echt wel blijk van dat ze niet weten wat gewone mensen die sparen voor een eigen woning of een aanvulling op het pensioen bezighoudt. Maar die vraag laat ik even. Ik richt me op een andere groep. De heer Oosterhuis zei dat het goed is voor woningverhuurders dat de vermogenswinstbelasting wordt ingevoerd. Dat ben ik op zich met hem eens. Maar realiseert hij zich dat die woningverhuurders in 2027 eerst financieel nog bijna een knock-out krijgen doordat er een ontzettend grote belastingverhoging plaatsvindt van 25% à 30% in box 3, waardoor ook de laatste mensen die dachten dat het een goed idee zou zijn om een woning te verhuren, gedwongen zullen zijn om daar afstand van te doen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik ben het met de heer Flach eens dat woningverhuurders in de afgelopen jaren in box 3 best wel een beetje de pineut waren van de tegenbewijsregeling, met een forfaitair rendement zonder kostenaftrek. Dat is de reden dat zij gebaat zijn bij die stap naar vermogenswinstbelasting, waarbij wel kostenaftrek mogelijk is. Voor de dekking van die stap naar vermogenswinstbelasting wordt het rendement verhoogd. Ik zeg nogmaals: de stap naar vermogenswinstbelasting, zeker in dit tempo, had voor mij niet per se gehoeven. Ik ben wel blij dat de dekking binnen het domein van vermogen zit.

De heer **Flach** (SGP):
Ik heb het specifiek over 2027. Als je naar de plannen voor dat jaar kijkt, gaan we het heffingsvrij vermogen halveren en de belasting met 25% of 30%, afhankelijk van welk getal je neemt, verhogen. Dat betekent echt dat woningverhuurders een negatief rendement hebben en gewoon meer dan 100% belasting betalen. Is D66 bereid om dat op een andere manier te dekken en om wanneer daar voorstellen voor komen — ik ga in tweede termijn namelijk een voorstel doen — daar steun aan te verlenen?

De heer **Oosterhuis** (D66):

Zoals ik net ook al zei, is voor mij van belang dat de dekking voor box 3 echt binnen het domein van vermogen zit. Als de heer Flach een voorstel heeft dat aan die voorwaarden voldoet, ben ik bereid om daarnaar te kijken.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Dat is fijn, want ik wil nog wel even door op wat collega Flach terecht inbrengt. Dat hele box 3-dossier begint natuurlijk wel behoorlijk vervelend te worden. We hebben een hersteloperatie gehad. Er werd geraamd dat we daar 16,6 miljard voor nodig hebben. Tot nu toe hebben we 1,38 miljard uitgekeerd. De kans dat we bij die 16,6 miljard in de buurt komen, lijkt mij buitengewoon klein. Ondertussen hebben we op basis van die grote raming de niet-bezwaarmakers wel uitgesloten.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Vorig jaar hebben we een amendement van mij aangenomen in deze Kamer en hebben we de coalitie omsingeld om te voorkomen dat het forfait zou worden verhoogd, om te voorkomen dat het heffingsvrij vermogen omlaag zou gaan. Daagt de heer Oosterhuis, samen met de coalitie en het kabinet, de oppositie nu echt uit om dat opnieuw te doen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Vorig jaar is dit debat gevoerd en volgens mij is het amendement toen mede gesteund vanwege de dekking die ook in dat amendement zat. Zoals ik net tegen de heer Flach zei, ben ik bij serieuze voorstellen om dit te dekken binnen het domein van vermogen — dan denk ik niet aan het bedrag dat nu bestemd is voor de hersteloperatie, want dat kwam grotendeels uit de staatsschuld, die geen vermogen is — bereid om daarnaar te kijken.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Het is fijn dat D66 bereid is om daarnaar te kijken. Misschien moet ik deze vraag ook meer aan het kabinet stellen dan aan de D66-fractie. Maar ik vind het wel een beetje vreemd dat we als Kamer weloverwogen een amendement aannemen om voor twee jaar lang die verhoging van het forfait en die verlaging van het heffingsvrij vermogen eigenlijk af te serveren en er nu één jaar voorbij is, waarna het kabinet zegt: hup, we grijpen de eerste de beste gelegenheid aan om alsnog dat forfait te gaan verhogen en het heffingsvrij vermogen te gaan verlagen. De verhuurders zijn daar de pineut van. De uitpondgolf baart ons allemaal al zorgen.

De heer **Oosterhuis** (D66):
De heer Grinwis begon zijn betoog met dat hij box 3 toch wel een erg ingewikkeld dossier vindt. Dat deel ik wel met hem, want ik ben nu een jaar Kamerlid en ik heb het over bijna niks anders dan box 3. Ik vind het ook raar dat een wet die hier in het voorjaar nog met een ruime meerderheid is aangenomen, nu enorm op de helling gaat. Er gebeurt dus van alles rond box 3. Ik heb de indruk dat niemand helemaal blij is over wat er met box 3 gebeurd is en gebeurt. Ik vermoed zomaar eens dat we dit gesprek nog even voort gaan zetten en ook dat er bij het Belastingplan vast voorstellen voor wijziging gaan komen. Daarbij is mijn positie helder, namelijk dat ik bereid ben om te praten over voorstellen binnen het domein van vermogen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
We hebben het veel te veel over box 3; daar geef ik de heer Oosterhuis gelijk in. Tegelijkertijd zijn er enorm grote problemen buiten box 3 en laat de vereenvoudiging van het belastingstelsel op zich wachten. Laten we daar dus fors mee doorgaan. Daarom is mijn punt: zouden we deze discussie niet moeten gebruiken om ons te herbezinnen over de vraag of we écht naar werkelijk rendement willen, en of we niet uiteindelijk moeten inzetten op een eenvoudige vermogensbelasting? Zo meteen zijn er namelijk 1.000 ambtenaren per jaar druk met het innen van belasting op basis van werkelijk rendement, waar iedereen boos over is. Heel veel mensen thuis moeten een enorme boekhouding gaan bijhouden. Dat kan toch veel eenvoudiger? Moeten we niet die kant uit?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik weet niet of de heer Grinwis met deze interruptie de discussie nou makkelijker of moeilijker maakt, want ik ben geloof ik juist net blij dat we een stap richting een breed draagvlak voor de hervorming van box 3 zetten. Misschien moeten we deze doos van Pandora niet verder opentrekken.

De heer **Dassen** (Volt):
Een vraag daarover, want bij de vermogenswinstbelasting wordt gekeken naar dekking voor onder anderen de kleine spaarders. Zouden we, als we die transitie maken, niet juist moeten kijken of we kunnen werken met een voorheffing? Daarbij zeg je: je hebt gewoon een platte vermogensbelasting, die redelijk laag is, maar aan het einde, bij de realisatie, wordt dat verrekend met elkaar.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik sta hier niet principieel afwijzend tegenover of zo, maar ik merk dat er wel heel veel variabelen in de box 3-discussie zitten. Ik heb het idee dat het kabinet nu naar een oplossing toe werkt die op draagvlak kan rekenen. Daarmee gaan aandelenbeleggers eindelijk over hun werkelijke rendement belasting betalen. Ik vind dat wel weer een stap vooruit.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik heb het idee dat er nog niet een heel breed draagvlak is, als ik zo de collega's hoor. Ik denk ook dat we moeten kijken hoe we de dekking eventueel nog kunnen verbeteren. Daar is dit een voorstel voor. Ik ga het dadelijk ook aan het kabinet vragen, maar ik hoop in ieder geval dat D66 niet vasthoudt aan hetgeen wat voorligt, maar dat ook gekeken wordt hoe we het kunnen verbeteren, juist om te zorgen dat in die vermogenssferen een eerlijke dekking gevonden wordt.

De heer **Oosterhuis** (D66):

Verbeteringen zijn wat mij betreft altijd welkom.

De heer **Stultiens** (PRO):
Het wordt niet de spannendste interruptie, maar ik vind deze toch belangrijk. De interruptie gaat over de uitvoering en de manier waarop de wet gemaakt wordt. We hebben vaak met elkaar voorgenomen om goede wetten te maken, die ook uitvoerbaar zijn voor de Belastingdienst en voor mensen zelf. Maar eigenlijk zeggen de ambtenaren bij deze route, bij deze novelle: dit moet je niet doen. Hoe weegt D66 deze adviezen van de ambtenaren?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Die vind ik zeker een punt van aandacht in de verdere behandeling. Ik hoor de ambtenaren niet zeggen dat het niet kan, maar ik zie inderdaad wel een aantal aandachtspunten in de uitvoering en in de controle. Daarom wil ik ook wel het volgende van de staatssecretaris weten. Er wordt nu een opbrengst ingeboekt, maar het kan natuurlijk niet zo zijn dat de aangiften van mensen straks niet handhaafbaar zijn en vervolgens de opbrengsten tegenvallen omdat mensen denken: nou, mijn rendement was toch wat lager en de Belastingdienst kan het niet controleren. Ik verwacht dus wel dat de staatssecretaris daar nog een oplossing voor gaat vinden, ongeacht of dat via steekproeven of wat dan ook gaat gebeuren.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik mis nog een beetje de urgentie. Het advies van de ambtenaren is geschreven in vrij duidelijke taal: er zitten hoge risico's aan voor de uitvoering, de gegevensaanlevering, de handhaafbaarheid en het doenvermogen, andere beleidswensen komen in de knel, ketenpartners kunnen niet volgend jaar al klaarstaan, er ontstaat een reëel risico op procedures en een nieuwe hersteloperatie en het risico bestaat dat reparatiewetgeving nodig zal zijn. Dat zijn toch vijf rode vlaggen? D66 moet dan toch, als serieuze partij met een inhoudelijke blik, zeggen: zo'n soort route gaan we niet nemen? Dit is toch gewoon een drama?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Het kabinet stelt nu voor om deze route wel te nemen. Ik denk dus ook dat de staatssecretaris en de minister morgen antwoord zullen geven op de vraag hoe ze met deze onzekerheden om zullen gaan.

De heer **Stultiens** (PRO):
Tot slot. Is er een grens voor D66? Wanneer wordt er gezegd: dit is echt broddelwerk, dus dit gaan we niet steunen? Wat moet er uit de uitvoeringstoets van de Raad van State komen waardoor D66 zegt: "Deze route kan niet. Dit is zo onzorgvuldig en gaat leiden tot zo veel gezeik, dus dit moeten we gewoon niet doen"?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Meneer Stultiens, u weet toch dat wij de partij van "het kan wél" zijn? U moet dan dus niet tegen mij zeggen dat het niet kan.

De **voorzitter**:
Mevrouw Teunissen heeft een vraag. Daarna vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Ik zat netjes te wachten totdat het over het klimaat zou gaan, maar het duurt nu wel een beetje lang.

De **voorzitter**:
De heer Oosterhuis heeft ook nog acht minuten spreektijd.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik ga het erover hebben, mevrouw Teunissen.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Ja, dat weet ik, maar ik wil toch even een vraag stellen. Er zijn nu extra maatregelen nodig. Iedereen heeft de hitte en de bosbranden van de afgelopen zomer gezien. Het kabinet krijgt een heel slecht rapportcijfer van het Planbureau voor de Leefomgeving. Ook de Raad van State is heel kritisch en roept op om nu met maatregelen te komen in plaats van daarmee te wachten tot het voorjaar. In het Belastingplan staan een verlaging op de vliegbelasting, een accijnsverlaging en allemaal fossiele subsidies. 30 miljard aan fossiele subsidies blijft overeind. Is D66 bereid om nu met extra maatregelen te komen en het Belastingplan te herzien?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik vind het heel belangrijk dat het kabinet werkt aan het klimaat. De premier was de eerste klimaatminister die de klimaatdoelen binnen bereik heeft gebracht. Het kabinet daarna, het kabinet-Schoof, heeft helaas echt weer een paar stappen teruggezet. Het Planbureau voor de Leefomgeving geeft ook aan dat dat de reden is dat we nu niet op koers liggen. Dit kabinet zet weer stappen in de goede richting, met meer wind op zee, waterstofopslag en allerlei investeringen om de goede kant op te bewegen. Ik verwacht dat het kabinet beleid zal maken om de klimaatdoelen wel te gaan halen.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Dit kabinet krijgt een zware onvoldoende. Ik heb het over dit kabinet. Ik heb het over dit Belastingplan, waar allemaal fossiele subsidies in staan. De economische kosten van de afgelopen zomer bedragen 9 miljard aan productiviteitsverlies. Hoeveel signalen wil D66 nog krijgen dat het echt nodig is dat we nu in ieder geval het Belastingplan gaan herzien?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Het lijkt wel alsof mevrouw Teunissen mijn spreektekst al heeft gezien, want ik ga precies dit probleem zo meteen ook bij de minister onder de aandacht brengen. Ik maak me hier ook zorgen over. Ik maak me zorgen over klimaatverandering. We zien dat die steeds dichterbij komt en inderdaad nu al effect heeft: de Rijn valt bijna droog en mensen moeten in de hitte werken. We moeten hier echt mee aan de slag.

De **voorzitter**:
Mevrouw Teunissen, afrondend.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
De heer Oosterhuis heeft het over "nu al", maar we zien al jaren de effecten. We zien nu de economische gevolgen voor de binnenvaartsector en de boeren, de boodschappen die duurder worden en de energierekening die torenhoog is door onze fossiele afhankelijkheid. We willen nu maatregelen zien. D66 heeft de afgelopen tijd laten zien dat ze alles op klimaat hebben weggegeven aan de fossiele VVD. Nu hoor ik in het antwoord van de heer Oosterhuis eigenlijk weer dat er wordt gewacht met maatregelen en dat hij benieuwd is naar waar het kabinet mee komt. Ik ben benieuwd of D66 het klimaat nu eindelijk echt eens tot prioriteit gaat maken en met concrete voorstellen gaat komen.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik deel het ongeduld van mevrouw Teunissen. Wij vechten aan dezelfde kant. In het coalitieakkoord staat de keiharde afspraak dat er in het voorjaar van 2027 maatregelen worden genomen. Ik denk dat de hitte van de afgelopen zomer de urgentie alleen maar extra benadrukt.

De **voorzitter**:
U vervolgt uw betoog.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Voorzitter. Geopolitieke onrust, ver weg of dichterbij, heeft ook invloed op onze samenleving. We hebben het nog niet eens gehad over de investeringen in defensie, maar daar gaat ruim 10 miljard extra naartoe op de begroting, juist om te zorgen voor onze veiligheid. Investeren in defensie of in duurzame energie is geen luxe. Het maakt ons veiliger en weerbaarder. Europa moet voor veiligheid en energie niet van anderen afhankelijk zijn.

Voorzitter. Er is een brede meerderheid voor de investeringen. We zijn het eigenlijk al voor 95% met elkaar eens. Dit kabinet is sinds het begin op zoek naar meerderheden voor de grote doorbraken waar Nederland naar snakt. Samenwerking is in ons land namelijk de enige manier om vooruit te komen. Bij de grote keuzes waarvoor we vandaag staan, is het onze gezamenlijke verantwoordelijkheid om eruit te komen. Ik ben er optimistisch over dat dat ook gaat lukken.

Ik ben blij met de stappen van de afgelopen weken. Met Prinsjesdag schoof het kabinet namelijk al op 25 punten met miljarden ten opzichte van het coalitieakkoord. De brief van gisteren laat opnieuw beweging zien. Er is ruimte gemaakt voor een gesprek met sociale partners over een duurzaam stelsel van sociale zekerheid. Fijn dat ook de vakbonden nu aan tafel willen. Met een oplossing voor box 3 komt er een meerderheid in beide Kamers. Voor het eerst gaan beleggers belasting betalen over hun werkelijke rendement.

Voorzitter. Maar zoals ik in het begin al zei, schuiven we geen rekening door naar volgende generaties. Dat moet ook gelden voor het klimaat. Ik ken deze minister van Financiën als pleitbezorger van economische groei. Die groei wil ik ook, maar hij moet wel duurzaam zijn. Anders is het namelijk geen groei, maar uitputting. Ik zie snelle klimaatverandering ook als een risico voor onze economie. Want wat gebeurt er met onze productiviteit als de zomers te heet worden om te werken? Wat betekent het voor de Rotterdamse haven, exporterende bedrijven en onze logistiek als de Rijn of het Twentekanaal droogvalt? Wat betekent het voor de land- en tuinbouw als er niet gesproeid kan worden en verzilting toeneemt?

Voorzitter. Niets doen is duurder dan handelen. Allianz schat de schade van extreme hitte voor de Nederlandse economie op ruim 9 miljard euro. Triodos rekent voor de Europese Unie op een procentpunt minder groei. Het Planbureau voor de Leefomgeving waarschuwt dat vrijwel elke sector te maken krijgt met lagere productiviteit, lagere landbouwopbrengsten, schade aan infrastructuur, hogere zorgkosten, hogere voedselprijzen en druk op de drinkwatervoorziening.

Voorzitter. Komend voorjaar moet de regering maatregelen nemen voor de klimaatdoelen van 2040. Dan gaan we het vast hebben over de kosten van al dat beleid. Maar heeft de regering ook de baten in beeld? En de kosten van niets doen? Die horen er namelijk wel bij voor een goed gewogen beslissing. Daarom vraag ik de minister en staatssecretaris: welk financieel en fiscaal beleid bereiden jullie voor om de klimaatdoelen dichterbij te brengen? Kijkt u naar sociale lease, zoals in Frankrijk? Daar kunnen mensen met een laag inkomen elektrisch rijden. Werkt u varianten van betalen naar gebruik uit? Wanneer komt het voorstel voor de greentimerregeling uit de Miljoenennota?

Voorzitter. Bijna elke week gaat er wel een brug of viaduct dicht wegens achterstallig onderhoud.

De **voorzitter**:
Dat is een volgend onderwerp. Eerst krijgt u nog een interruptie van meneer Vermeer.

De heer **Vermeer** (BBB):
Is het met alle doemscenario's die de heer Oosterhuis hier schetst niet veel verstandiger als we meer geld besteden aan klimaatadaptatie in plaats van dat we als laatste, als een soort klein Gallisch dorpje, proberen om de temperatuur omlaag te krijgen met allerlei draconische maatregelen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik denk dat we afgelopen zomer hebben gezien dat de doemscenario's steeds sneller werkelijkheid worden. Mijn houding is nog altijd dat het beter is om te voorkomen dan te genezen. Ik ben bang dat we ook moeten genezen, dus dat we ook heel veel moeten investeren in adaptatie. Maar laten we toch alsjeblieft echt proberen, niet alleen als Nederland, maar ook in internationale samenwerking, om klimaatverandering nog een halt toe te roepen.

De heer **Vermeer** (BBB):
lets proberen waarvan je weet dat het nauwelijks effect heeft, de temperatuur verlagen met maar 0,000036 graden terwijl aan de andere kant van de wereld de kolencentrales uit de grond gestampt worden, is natuurlijk luchtfietserij. Als ook de heer Oosterhuis bang is voor lagere opbrengsten in de landbouw, waarom kiest hij er dan niet voor om de landbouw te stimuleren in plaats van te laten creperen?

De heer **Oosterhuis** (D66):

Volgens mij is de houding van de heer Vermeer precies waarom we nu in dit scenario zitten. Iedereen dacht: "Wij doen er niks aan. De ander doet het wel. Dan komt het uiteindelijk wel goed. Anders verhogen we de dijken toch maar." Die luxe hebben we niet. We zullen er echt alles aan moeten doen om te zorgen dat de klimaatverandering niet doorzet. Dat kunnen we ook, als we dat internationaal aanpakken. Nederland kan dat niet in z'n eentje — dat ben ik helemaal met de heer Vermeer eens — maar we kunnen wel het goede voorbeeld geven.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Vermeer** (BBB):
Praten over dijkverhoging is geen luchtkasteel. Dat is gewoon wat nodig is. Dat zal parallel moeten gebeuren, wat we ook doen. Als al die doemscenario's uitkomen, gaat de zeespiegel hier evengoed stijgen, ook al voldoet Nederland aan zijn klimaatdoelstellingen. Internationaal wordt het namelijk gewoon niet op die manier ingevuld. Is de heer Oosterhuis er blind voor dat er geen koepel over Nederland staat, maar dat we onderdeel zijn van een wereldwijd klimaat?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik ben daar totaal niet blind voor. Daarom pleit D66 er juist voor om dit internationaal aan te pakken, dus in Europees verband of in internationaal verband. Maar juist door de houding van mensen als de heer Vermeer, die het probleem al decennialang ontkennen, komen we niet verder.

De heer **Dassen** (Volt):
Een belangrijk stuk van het betoog van de heer Oosterhuis …

De heer **Vermeer** (BBB):
Voorzitter, een persoonlijk feit.

De **voorzitter**:
Wacht even. Ik ken u dat toe, meneer Vermeer. Het was uitlokking, dus u mag een persoonlijk feit maken.

De heer **Vermeer** (BBB):
Een persoonlijk feit. Ik ontken dit niet al tientallen jaren, integendeel. Ik heb een warmtepomp in mijn huis, een batterijsysteem, 23 zonnepanelen en een elektrische auto. De heer Oosterhuis moet dus niet net doen alsof ik een klimaatontwikkeling ontken. Die zie ik ook, en ik zie ook dat we iets aan de energietransitie moeten doen, maar op deze manier mensen die iets kritisch zeggen over beleid proberen te framen als een stelletje klimaatontkenners …

De **voorzitter**:
Ja, meneer Vermeer. Meneer Vermeer, dank u wel.

De heer **Vermeer** (BBB):
… dat is gewoon echt onheus.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Waarvan akte.

De heer **Dassen** (Volt):
Het zou mooi zijn als meer Nederlanders de mogelijkheden hadden die de heer Vermeer heeft, want dat scheelt een hoop op de energie…

De **voorzitter**:
Plaatst u uw interruptie. We gaan hier nu geen impliciete debatten met elkaar voeren. Uw interruptie richting de heer Oosterhuis nu.

De heer **Dassen** (Volt):
Die gaat over klimaat. De heer Oosterhuis noemt een belangrijk punt, namelijk het klimaat. Juist om te zorgen dat we die energietransitie en die klimaattransitie kunnen maken, hebben we ook privaat kapitaal nodig. We hebben het vaak over fiscale regelingen. Eén voorbeeld van een fiscale regeling die goed werkt, is groen beleggen. Er is eerder dit jaar een motie van mijn hand aangenomen om te zorgen dat het kabinet groen beleggen niet uitfaseert maar juist mee blijft nemen. Toch zie ik dat niet terugkomen. Is de heer Oosterhuis het met mij eens dat we wel moeten zorgen dat we dat behouden?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Dat ben ik zeker met de heer Dassen eens. Ik heb daar bij de behandeling van box 3, dit voorjaar, ook aandacht voor gevraagd. Toen leek het onuitvoerbaar. Nu gaan we box 3 toch op een andere manier doen en komt er richting 2030 ook nog een wetswijziging. Laten we dus samen aan de staatssecretaris vragen of groen beleggen daar ook in kan worden meegenomen, zou ik zeggen.

De heer **Dassen** (Volt):
Er is alleen één klein probleem. Er zit nu al heel veel privaat kapitaal in. Een van de grote zorgen is dat er, op het moment dat we dit niet overbruggen in de komende tijd en er geen geld voor beschikbaar is, miljarden aan investeringen verloren gaan die we nodig hebben voor geothermie, waterstof en circulaire economie, juist om die transitie te kunnen maken en die nieuwe economie te kunnen opbouwen. Is de heer Oosterhuis het dus met mij eens dat we ook moeten zorgen voor een overbrugging tot het nieuwe stelsel?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Je ziet inderdaad dat die regeling nu wordt afgebouwd. Als de heer Dassen, al dan niet in overleg met de staatssecretaris, zou kunnen komen tot iets uitvoerbaars en we het ook nog eens kunnen worden over de dekking daarvan — het is natuurlijk niet gratis — dan vind ik het heel interessant om daar samen met de heer Dassen over na te denken.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Dassen** (Volt):

Dat is goed om te horen, want volgens mij willen we dus die transitie zo snel mogelijk maken, omdat het goed is voor de economie en omdat we ook zekerheid willen geven aan de mensen die bereid zijn om te investeren. Dan weten zij dat de overheid een betrouwbare partner is als zij hierin willen investeren. Het is dus fijn om dit te horen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik zit hier eens naar te luisteren, en vooral naar de interruptiedebatjes tussen dát deel van de Kamer en de heer Oosterhuis. Betekent dit dat een van de zaken die op tafel liggen, het weer terugbrengen van de CO_2-heffing voor industrie is?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Daarover hebben we in het coalitieakkoord afgesproken dat die niet doorgaat. Die ligt op dit moment dus niet op tafel.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ach, er stond wel meer in dat coalitieakkoord dat inmiddels voor de eeuwigheid begraven lijkt. Ik stel mijn vraag dus toch nog maar een keer. Ik heb namelijk het idee dat een partij als D66 denkt dat het gaat regenen in Nederland als we de CO_2-heffing of andere klimaatbelastingen verhogen. Gaat dat dus straks gewoon gebeuren, net als met al die andere afspraken die er waren?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Juist voor de industrie is het belangrijk om maatregelen in internationaal verband te nemen. Maar het kabinet heeft de opdracht om richting het voorjaar van 2027 aanvullend klimaatbeleid uit te werken. Ik wacht die voorstellen af. Ik heb op dit moment niet een enorme voorkeur voor een heffing of iets anders, maar ik verwacht wel van het kabinet dat het met ambitieuze voorstellen komt.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Dit is toch een bijzonder gesprek hier, nu. Ik ga dit toch maar eens eventjes delen met deze en gene, want ik denk dat iedereen in Nederland als de dood moet zijn voor wat er verder nog allemaal over ons heen komt aan accijnzen, heffingen, belastingen en andere verboden omdat een partij als D66 blijkbaar denkt dat het dan minder warm wordt of gaat regenen in Nederland.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik maak mij oprecht zorgen over de gevolgen voor Nederland, zeker na de afgelopen jaren, waarin de hitte en het aantal bosbranden toenam, waarin mensen hun huis moesten verlaten en waarin de Rijn droogviel. Ik vind dat we er alles aan moeten doen om dat te keren en ons daaraan aan te passen. Ik vind het heel verstandig dat we daar ook maatregelen voor nemen.

De **voorzitter**:
U vervolgt uw betoog.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Voorzitter. Het ging al even over infrastructuur. Bijna elke week gaat er wel een brug of viaduct dicht wegens achterstallig onderhoud. Veel infrastructuur is aan het eind van haar levensduur. Onze manier van begroten helpt daar ook niet echt bij. Die maakt geen verschil tussen consumptie en investeringen en tussen een goedkope brug die 50 jaar meegaat of een duurdere brug die 100 jaar meegaat. Ook de baten op langere termijn zien we niet. Nederland is naast Duitsland het enige Europese land zonder baten-lastenstelsel, terwijl we dat wel vragen van provincies en gemeenten. Ik zeg er eerlijk bij dat het niet dé oplossing is en dat het ook zeker niet ruimte biedt voor extra uitgaven, maar het leidt wel tot betere inzichten en betere politieke afwegingen. Toch proef ik op dit punt weerstand bij de minister. Waar zit die weerstand? Welke stappen kunnen we samen in de goede richting zetten?

Voorzitter. Een van de categorieën van conservatieve uitgaven waar de komende jaren op wordt bezuinigd, is het ambtenarenapparaat. Ik ben voor een slagvaardige overheid. Ik vind dat we daarin echt stappen moeten zetten, maar tot nu toe zie ik alleen een taakstelling zonder plan. Deze minister lijkt te denken: ik heb de 3,5 miljard ingeboekt en de andere ministers lossen maar op hoe ze het invullen. Dat vind ik te gemakkelijk. Hoe zorgen het kabinet en deze minister ervoor dat het echt leidt tot een kleinere en betere overheid en niet tot allerlei bezuinigingen op beleid?

Ik kijk even naar de heer Grinwis, want ik ga nu een ander blokje doen.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
We moeten in ieder geval afstappen van allerlei ingewikkelde stelsels, maar ik zal niet weer over box 3 beginnen. Mijn vraag gaat over het baten-lastenstelsel. De heer Oosterhuis brengt het heel voorzichtig, wetend dat de minister van Financiën dit bij het Verantwoordingsdebat nog heeft afgeserveerd. Hij wilde er niet van weten.

De **voorzitter**:
Uw vraag?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
We hebben met veel moeite een staatsbalansje gekregen in de Miljoenennota. Dat was echt zo'n klein dingetje. Daar moet dus nog wat aan gewerkt worden. Waar wil hij gaan landen? We willen, denk ik, heel breed in de Kamer grip op de begroting, zodat we het niet weer laten gebeuren dat we investeringen doen, min of meer de afschrijving vergeten te dekken en geen vervangingsgeld in de boeken hebben. Dat is de afgelopen jaren in principe al opgelost bij IenW. Waar wil hij landen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Dit is inderdaad precies het punt. Het speelt namelijk niet alleen bij IenW, maar ook bij andere begrotingen. Ik ben overigens van mening dat het bij IenW nog niet volledig is opgelost. Het hele lifecycledenken over infrastructuur zit

nog veel te weinig in de begroting en de uitvoeringsorganisaties. Ik vind het echt belangrijk dat we die afweging meer met elkaar gaan maken, zodat we er veel meer inzicht in hebben. Welke investeringen doen we? Wat levert dat aan baten op? Wat levert het aan afschrijvingstermijnen en onderhoudskosten op? Ik heb zelf nog geen concreet eindpunt, zoals dat ik zeg dat het een baten-lastenstelsel moet worden, maar dat sluit ik ook helemaal niet uit.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
We gaan horen wat de minister er vandaag van zegt. Of morgen, moet ik zeggen. Bij aanlegprojecten van IenW nemen we vanaf 2022 een reeks op voor de vervanging. Sinds 2022 hebben we dat voor nieuwe projecten in theorie opgelost. De grap is alleen dat we bijna geen nieuwe projecten meer doen, omdat ongeveer al het geld dat beschikbaar is, naar onderhoud moet. Voor alle oude projecten hebben we het niet goed geregeld. Ik heb een andere vraag. We zijn nu zo veel geld aan het steken in onderhoud en vervanging van het bestaande. Dat is heel hard nodig.

De **voorzitter**:
Uw vraag, meneer Grinwis?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik kom tot mijn vraag, voorzitter. Daardoor leggen we geen tramlijn meer aan naar Rijnenburg, bij Utrecht. We gaan terug naar vroeger: we gaan huizen bouwen met alleen een weg ernaartoe en geen tramlijn.

De **voorzitter**:
De interrupties moeten echt korter, anders zullen we interrupties later in het debat moeten inleveren. Ik probeer het allemaal te overzien voor de rest van de dag. We hebben de zaal tot 18.00 uur. Probeert u zich dus te bedwingen.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Volgens mij is het een feit dat er op dit moment tekorten zijn op infrastructuur en dat minister Karremans en staatssecretaris Bertram bezig zijn met kijken naar hoe we het kunnen verdelen, kijkend naar aanleg en onderhoud. Tegelijkertijd moeten we ook het gesprek voeren over hoe de koek groter kan. Zijn er alternatieve mogelijkheden van financiering? In deze Miljoenennota is er juist weer een stap gezet met jaarlijks 300 miljoen voor de aanleg van infrastructuur, om ook woningbouw mogelijk te maken. We zetten nu dus stapjes richting een volledige oplossing, maar daar zijn we nog niet.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Het is goed om te horen dat D66 ook naar een kleinere en slagvaardigere overheid wil, maar als we kijken naar de planning, zien we dat dat ver vooruitgeschoven is. De komende jaren gebeurt dat nog niet zo veel. Tot nu toe is het nog nooit gelukt, dus we moeten ook maar zien of dat lukt. Zou daar niet een wat hoger ambitieniveau bij moeten?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Voor meer ambitie ben ik altijd te porren. Ik denk wel dat het ook haalbaar moet zijn. Het gaat natuurlijk wel over mensen die aan het werk zijn, dus ik denk dat dat zorgvuldig moet. Soms zal er misschien ook eerst wat geïnvesteerd moeten of zal er beleid moeten worden aangepast om het eenvoudiger te maken, zodat het ook met minder ambtenaren kan. Ik denk dat enige ingroeitijd niet heel gek is, maar hoe meer ambitie en hoe sneller, hoe beter.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Het is altijd goed om te horen dat de ambitie er is. Een van de punten waar wij altijd op blijven kauwen, is het punt dat alle kabinetten wel heel erg aan de korte termijn denken. Ze hopen vier jaar te zitten en de plannen zijn dan ook voor vier jaar. Eigenlijk zouden we als overheid toch naar de langere termijn moeten kijken? Zou D66 openstaan voor een begroting die naar een wat langere termijn vooruitkijkt?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Absoluut. Er zijn initiatieven om niet vier jaar vooruit te kijken, maar acht jaar. Ik ben het volledig met mevrouw Van Brenk eens dat het belangrijk is om voor de lange termijn plannen te maken en te zorgen voor stabiliteit. Dat is ook juist de reden dat ik hecht aan breed draagvlak voor plannen, zodat ze niet bij elke formatie weer worden omgegooid.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Goed om te horen.

De **voorzitter**:
U rondt nu eerst uw bijdrage af. Daarna is er nog gelegenheid voor interrupties, maar u gaat eerst nog weer even wat meters maken in uw bijdrage.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik ben ook al bijna klaar, voorzitter. Over het Belastingplan gaan we het de komende weken nog uitgebreid hebben, dus wat dat betreft houd ik het nu kort. Het kabinet zet wel stappen, maar blijft nog steeds sleutelen aan een veel te ingewikkeld systeem. Nederland wil een eenvoudiger stelsel, met minder uitzonderingen, toeslagen en kortingen, dat begrijpelijk, voorspelbaar en doenbaar is voor mensen en dat groene, gezonde en innovatieve keuzes aanmoedigt. In het coalitieakkoord heeft de staatssecretaris de opdracht gekregen om voor het eind van dit jaar met een hervormingsagenda te komen. Hoe staat het daarmee? Zitten daar ook voorstellen in als een meerurenvoordeel of een arbeidskorting per uur, zodat meer werken ook echt loont?

Tot slot, voorzitter. De plannen voor vooruitgang liggen er. Deze Miljoenennota is echt een trendbreuk met het verleden. Ik ben optimistisch. Ik zie een kabinet dat luistert naar de oppositie. Ik heb er alle vertrouwen in dat we ook de laatste stappen kunnen zetten om het met elkaar eens te worden. Nederland kan zich namelijk geen stilstand meer veroorloven.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

De heer Oosterhuis zei aan het begin van zijn betoog iets heel moois, namelijk: de rekening moeten we eerlijk verdelen. Mijn vraag aan de heer Oosterhuis is dan: vindt de heer Oosterhuis het eerlijk hoe de rekening nu verdeeld wordt als we de bezuinigingen op zorg zien? Voor de zorgkostenaftrek zijn er nu rekenvoorbeelden gemaakt. We zien bijvoorbeeld dat chronisch zieke werkenden er €526 op achteruitgaan. Chronisch zieken gaan er €1.100 op achteruit, AOW'ers €900. Is dat eerlijk?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Er worden inderdaad maatregelen genomen. Mevrouw Beckerman noemt hier een voorbeeld. Daar vertelt zij niet bij dat er ook geld is vrijgemaakt om mensen die er hard op achteruitgaan te compenseren. Daar is 350 miljoen voor beschikbaar. Ik verwacht vóór het Belastingplan nog een brief over hoe dat bedrag wordt ingezet. Ik denk dat we dan de weging echt goed kunnen maken.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
De heer Oosterhuis vertelt er op zijn beurt niet bij dat die compensatie veel lager is dan wat dit kabinet wil weghalen bij deze groep chronisch zieken. Daar zit het probleem, denk ik. De heer Oosterhuis vergeet dat het er niet alleen maar om gaat dat de zorgkostenaftrek verdwijnt, maar ook dat mensen daardoor meer belasting gaan betalen, minder zorgtoeslag krijgen en soms minder huurtoeslag krijgen. Dat is nog los van de eigenrisicoverhoging. Kan de heer Oosterhuis, met zijn eigen betoog dat de rekening eerlijk verdeeld moet worden, met droge ogen zeggen dat dit eerlijk is?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Daarom vind ik het ook belangrijk dat het alternatief juist gericht wordt op de groep die hier het meest door geraakt wordt. Juist de aftrek specifieke zorgkosten is een regeling die voor een groot deel niet terechtkomt bij de mensen die het nodig hebben. Het is een enorm complexe maatregel. Hij is ook heel negatief geëvalueerd. Dus als we dat op een betere manier kunnen doen en daarmee de groep kunnen helpen die het het hardst nodig heeft, dan vind ik dat verstandig.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Maar dat is geen helder antwoord. Wij zijn op zoek naar een helder antwoord. Je kunt niet een betoog beginnen met zeggen dat de rekening eerlijk moet worden verdeeld en eindigen met "we gaan op zoek naar hoe we dit eerlijk kunnen verdelen". Volgens mij moet D66 pal staan voor die eerlijke verdeling. Ik stel dus nogmaals klip-en-klaar de vraag: gaat D66 de begroting aanpassen zodat chronisch zieken niet deze rekening, die oploopt tot €1.100 per jaar, zullen moeten betalen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Mevrouw Beckerman licht er nu één regeling uit. Ik kijk naar het geheel. Dan zie ik ook dat hogere inkomens de grootste bijdrage betalen, dat er extra geld wordt uitgetrokken voor armoedebeleid en extra geld voor chronisch zieken. In het geheel vind ik dat een goede verdeling.

De heer **Dassen** (Volt):
De heer Oosterhuis begon zijn betoog door iets te zeggen over NADI en de NII, de investeringsbank. Volgens mij is het goed dat daar op de lange termijn investeringen in gedaan worden. Tegelijkertijd zien we nu op het gebied van AI dat we volledig afhankelijk zijn van Amerikaanse techbaronnen. Dat is zeer slecht voor onze veiligheid en voor onze welvaart. Ik zie niks in deze Miljoenennota over investeringen daarin. Is D66 het met mij eens dat we ook daar nu juist in moeten investeren om ervoor te zorgen dat we concurrerend kunnen blijven met andere landen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik vind het ontzettend belangrijk dat dat gebeurt. Ik denk dat het juist via zo'n NII ook mogelijk is.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik had al verwacht dat dit het antwoord zou zijn, maar die investeringsinstelling is iets voor de langere termijn, terwijl dit hier nu gaande is. Er wordt wereldwijd 2,6 biljoen geïnvesteerd. Dat is vijf keer de Nederlandse begroting. In die begroting staat helemaal niks aan investeringen. Dat kan toch niet waar zijn? Wij krijgen een brief van de staatssecretaris van Economische Zaken dat ze digitaliseringsprojecten moet gaan afschalen omdat er gewoon minder budget is. Als je wil concurreren voor de toekomst, als we ons geld willen blijven verdienen, dan zullen we ook nu investeringen moeten doen. Is de heer Oosterhuis het met mij eens dat we echt op een andere manier daarnaar moeten kijken?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Volgens mij gingen de eerste minuten van mijn betoog over het belang van investeren. Dat geldt ook voor AI. Daarbij vind ik wel de grote vraag of dat via de rijksbegroting moet, want dat kan natuurlijk ook heel goed via private investeringen. Maar het belang van AI en technologische innovatie en dat we daarin moeten investeren in Nederland, staat buiten kijf.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Dassen** (Volt):
Maar de staatssecretaris stuurt een brief dat ze AI-initiatieven moet afschalen omdat er gewoon geen geld beschikbaar wordt gesteld. Als je kijkt naar wat er nu wereldwijd gebeurt, dan worden de investeringen in AI niet in Nederland of in Europa gedaan, maar ergens anders. Wij worden daar afhankelijk van. Terwijl we hier zitten, wordt het AI-debat dat voor volgende week gepland was, het eerste AI-debat dat we in deze Kamer zouden voeren, door deze coalitie naar achteren geschoven, zonder ons medeweten. Ik proef nog niet de urgentie die nodig is, dus ik roep D66 op, en zal dat ook richting het kabinet doen, om ook investeringen te gaan vrijmaken in onze eigen rekenkracht, die belangrijk is voor ons concurrentievermogen van de toekomst en onze veiligheid.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik deel dit met de heer Dassen. Er wordt ook een AI-fabriek gebouwd. Volgens mij moeten Nederland en Europa zorgen dat we dit in eigen hand en onder onze regels netjes doen, goed reguleren en erin investeren.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Ik heb de heer Oosterhuis vrij weinig gehoord over de torenhoge energierekeningen waar heel veel mensen mee te maken hebben. Een deel daarvan komt doordat we nog steeds afhankelijk zijn van de Straat van Hormuz. Het Planbureau voor de Leefomgeving zegt dat we met deze kabinetsplannen in 2040 nog steeds voor 40% afhankelijk zijn van de import van fossiel uit het buitenland. Dus mijn vraag is: ziet de heer Oosterhuis ook mogelijkheden voor concrete maatregelen om de fossiele import af te bouwen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik maak mij met mevrouw Teunissen zorgen over de energierekening, want het maakt ons inderdaad afhankelijk van buitenlandse regimes waar we niet afhankelijk van willen zijn. Het leidt ook tot een hoge rekening voor mensen thuis, dus ik ben ook heel blij dat het kabinet maatregelen neemt, zoals het Noodfonds Energie. Het is helaas wel een fossiele subsidie, maar ik ben toch blij dat die er is. Maar er wordt ook 4 miljard vrijgemaakt voor het isoleren van huizen. Dat betekent ook dat er minder energie nodig is. Verhuurders worden verplicht om huizen te isoleren. Dat is uiteindelijk de echte manier: zorgen dat we minder fossiele energie nodig hebben.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Maar het planbureau zegt dus dat het veel te weinig is als we met deze plannen doorgaan. Dan zijn we in 2040 nog steeds afhankelijk van fossiele import. Maar er komt nog iets bovenop. We hebben de stemming over het wetsvoorstel over de bijmengverplichting groen gas nu uitgesteld. D66 is voornemens om daar gewoon voor te stemmen, terwijl allerlei instanties, consumenteninstanties, de Vereniging Eigen Huis, ervoor waarschuwen dat dit wetsvoorstel nog hogere energierekeningen gaat veroorzaken. Dus mijn vraag is: is D66 dan op z'n minst bereid om die groengaswet van tafel te vegen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Dit begrijp ik niet zo heel goed van mevrouw Teunissen. Ze maakt zich zorgen over de afhankelijkheid van fossiele energie. Dan ligt er een wetsvoorstel over groen gas, dat duurzaam is en van eigen bodem komt, en dan is zij daar ook tegen. Wij hebben de luxe niet om te kiezen. Wij moeten alles doen om te zorgen dat we niet meer afhankelijk zijn van fossiele energie, of dat nu is via windmolens, zonnepanelen, kernenergie of groen gas. We hebben alle bronnen nodig.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Fijn dat ik dit grote misverstand dan kan ophelderen. Groen gas is veelal bruin gas. Het is gas van mest uit de bio-industrie. Als we dat gas gaan stimuleren, houden we de bio-industrie in stand. Die is een van de grootste uitstoters ter wereld. Ook in Nederland is het een van de grootste uitstoters. Dus nee, het is geen duurzame oplossing. Groen gas, oftewel bruin gas, leidt tot meer uitstoot in plaats van tot minder uitstoot. En niet alleen dat, mijn punt is: heel veel instanties geven aan dat dit gaat leiden tot een nog hogere energierekening voor mensen. Dus is D66 bereid om deze wet te herzien, om nu niet voor te stemmen en om te kijken hoe we mensen kunnen helpen om hun energierekening te verlagen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Zoals ik al zei: isoleren, zorgen dat we minder energie verbruiken, is de belangrijkste manier om minder afhankelijk te worden van fossiele energie. We zullen altijd energie blijven gebruiken. Groen gas kan daar absoluut een onderdeel van zijn, want zelfs met een fors kleinere veestapel is er meer dan genoeg mest om groen gas te maken. We kunnen het ons niet veroorloven om oplossingen niet te gebruiken.

De heer **Stultiens** (PRO):
De heer Oosterhuis heeft veel interrupties gehad, van links tot rechts. Ik proefde een redelijk open houding richting rechts om te praten over alternatieven in box 3, maar ik mis die houding nog als het gaat over de grote lastenverzwaring op arbeid, dus die 7,8 miljard euro op inkomstenbelasting. Daarom even een dubbelcheck: is de heer Oosterhuis bereid om dat bedrag de komende tijd fors te verlagen, om het Belastingplan daarmee beter te maken?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik ben altijd bereid om te kijken naar serieuze voorstellen.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dat is heel fijn, maar even iets scherper geformuleerd: volgens mij is er voor het Belastingplan in de huidige vorm nog geen steun van een meerderheid. Ik denk dat links en rechts niet tevreden zijn over deze 7,8 miljard lastenverzwaring op de inkomstenbelasting. Wij hebben samen met Volt een duidelijk alternatief. Dus daarom ben ik benieuwd: is D66 bereid om serieus te kijken naar de alternatieven en de schuif te maken van de lasten op werk naar lasten op kapitaal?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik ben bereid om naar elk alternatief te kijken dat breed draagvlak dichterbij brengt. Maar wat ik al zei, ik vind het wel echt belangrijk dat we kijken naar het brede draagvlak.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Stultiens** (PRO):
Tot slot, meer concluderend. Ik denk dat het wensdenken is dat er straks een heel breed draagvlak komt voor het Belastingplan. Er zal gekozen moeten worden. Dat denk ik al langer en dat zeg ik ook al langer. Ik hoop dat D66 de keuze zal maken om dat met PRO en Volt te doen. Het aan-

bod staat. Anders vrees ik dat het nog een lastig Belastingplan gaat worden.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik heb toch echt goede hoop dat we er breed uit moeten kunnen komen. Ik zie dat het kabinet bewegingen maakt. Bewegingen op bijvoorbeeld het gebied van de vliegbelasting of de accijnzen zitten denk ik meer in het straatje van die kant van de Kamer. Tegelijkertijd zie ik een lastenverzwaring in box 2. Op het gebied van de sociale zekerheid zie ik bewegingen waar de heer Stultiens blijer mee zal zijn. Ik hoop echt dat het het kabinet gaat lukken om met breed draagvlak de begroting door de Kamer te krijgen.

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):
In de inbreng van de heer Oosterhuis van D66 mis ik een punt over de massale immigratie en de kosten daarvan. Die bedragen wel tussen de 20 en 25 miljard euro per jaar. Waarom maakt D66 het niet zijn grootste prioriteit, samen met dit kabinet, om de massale immigratie eindelijk een halt toe te roepen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Er liggen legio onderzoeken waaruit blijkt dat immigratie de samenleving ook geld oplevert, in plaats van alleen maar geld kost. Ik vind het belangrijk dat we in Nederland ook vluchtelingen opvangen die vluchten voor oorlog en geweld. Ik weet dat Forum voor Democratie daar anders over denkt, maar daarover verschillen wij echt van mening.

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):
Wij willen vluchtelingen opvangen, maar dan wel in de regio en niet hier in Nederland. Het is natuurlijk onzin dat het ons geen geld zou kosten en dat het ons geld zou opleveren. Een Somaliër die zijn hele leven lang in Nederland woont, kost de Nederlandse belastingbetaler gemiddeld €600.000. Dat is een gemiddelde; dit gaat niet over iedereen. Marokkanen hebben een andere prijs: ongeveer €350.000. Voor Turken ligt het rond de €300.000. Het kost gewoon geld, enorm veel geld, elk jaar opnieuw. Wilt u geld besparen en wilt u lastenverlichting voor de werkende mensen, stop dan gewoon met die massale immigratie.

De **voorzitter**:
Ik wil niks; u doelt waarschijnlijk op de heer Oosterhuis.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik vind het niet zo fraai om het bij mensen met een bepaalde nationaliteit over hun prijs te hebben. Ik vind dat eerlijk gezegd een beetje lelijk. Ik wil dit debat ook helemaal niet op deze manier voeren.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):
Wat pas lelijk is, is dat werkende mensen voor deze kosten dienen op te draaien. Zij draaien op voor een verzorgingsstaat die niet meer werkt. Zij dienen op te draaien voor de afnemende veiligheid in Nederland. Ze zien hun land veranderen. Dit zijn de Algemene Financiële Beschouwingen, dus ik wil het hebben over het financiële plaatje. Helaas is het zo dat immigranten de Staat over het algemeen meer kosten dan opleveren.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Het moge duidelijk zijn dat Forum voor Democratie en D66 echt volstrekt anders denken over immigratie. Ik sta echt voor een open samenleving, waarin we mensen opvangen die vluchten voor oorlog en geweld en waarin we een streng en rechtvaardig migratiebeleid voeren.

De **voorzitter**:
Ik dank de heer Oosterhuis voor zijn eerste termijn. Ik geef het woord aan de heer Tony van Dijck van de PVV, als laatste spreker voor de lunchpauze in dit debat. Daarna zal aansluitend het tweeminutendebat JBZ-Raad plaatsvinden. Daarna komt de lunchschorsing. Na de schorsing zijn er eerst stemmingen en daarna zal de eerste termijn van de Kamer bij de Algemene Financiële Beschouwingen verdergaan. Het woord is aan de heer Tony van Dijck.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Voorzitter, dank u wel. Wat een wanvertoning hebben we gezien in de afgelopen weken. Het was een chaos. Het minderheidskabinet lanceerde het ene na het andere misselijke plannetje, paniekerig en op zoek naar consensus binnen de coalitie en naar een meerderheid daarbuiten. Maar ook na het briefje van gisteren met de nieuwe voorstellen is maar één conclusie mogelijk: dit kabinet was niks, is niks en zal ook niks worden.

Nederlanders worden voor de gek gehouden. Kijk naar de sociale zekerheid. Voordat dit kabinet aantrad, was er helemaal geen sprake van bezuinigen op de sociale zekerheid en nu moeten we opeens blij zijn dat dat zo blijft. Wauw, wat een winst! Dat is als een dief die aankondigt dat hij je gaat beroven en na een tijdje zegt: oké, ik zie ervan af. Het potentiële slachtoffer zegt vervolgens tegen de dief: geweldig dat je me niet gaat beroven; bedankt, laten we voortaan gaan samenwerken. Totale gekte, voorzitter.

Ondertussen staan de grenzen in Nederland wagenwijd open, wordt er nog steeds voor miljarden op de zorg bezuinigd en stijgt het eigen risico naar ongekende hoogten. Heel werkend Nederland krijgt 8 miljard aan lastenverzwaring voor zijn kiezen. We houden Nederland volledig voor de gek. De problemen van de gewone mensen worden niet opgelost, maar die worden door dit kabinet erger gemaakt. Kijk naar asiel en immigratie. Waar is de totale asielstop? Nergens. Sterker nog, de asieltsunami gaat vrolijk door en de instroom van asielzoekers is de afgelopen week zelfs weer fors gestegen, met maar liefst 900. Onze grenzen staan wagenwijd open.

En de portemonnee van de mensen dan? Nou, door de vrijheidsbijdrage krijgt de hardwerkende Nederlander miljarden aan extra lasten voor zijn kiezen. Wat doen we voor de boodschappen, de huren, de energierekening, de prijs van benzine? Daarvoor doen we helemaal niets. De Nederlanders hebben het nakijken. Ze worden gepiepeld door meneer Heinen en zijn destructieve vriendjes van de nepoppositie. De PVV zal nooit een pact sluiten met dit kabinet.

Wij verkopen onze ziel niet aan de duivel. Iedereen die dat wel doet, is medeverantwoordelijk voor de afbraak van Nederland en het voortbestaan van dit kabinet. Ze helpen ons land niet vooruit, maar breken het af. Ze tekenen voor een belastingverhoging van 8 miljard op arbeid, voor een eigen risico dat oploopt tot boven de €500, terwijl mensen nu al hun zorgkosten niet kunnen betalen. Ze gaan akkoord met de afbraak van de ouderenzorg. Ze snijden in de huishoudelijke hulp en in de wijkverpleging. We zagen dit weekend beelden van het D66-congres. Daar stonden ze te dansen op het podium.

We zien wat deze bezuinigingen betekenen voor de ouderenzorg en de ggz. Ik zeg het u: dit kabinet is een ramp voor Nederland. De PVV zal er dan ook alles aan doen om deze martelgang zo kort mogelijk te laten duren. We zullen niets nalaten om ze zo snel mogelijk te laten vallen. Daarmee zijn wij de meest constructieve partij in de Tweede Kamer, want we werken niet mee aan de totale afbraak van Nederland.

Voorzitter. Ik zei het al: de gewone Nederlander wordt door dit kabinet totaal vergeten. Die staat weer duidelijk op de laatste plaats, terwijl heel Nederland schreeuwt om wat meer lucht in de portemonnee. Het water staat de mensen namelijk tot boven de lippen. Bijna 40% van de huishoudens heeft moeite om rond te komen. Dat zijn meer dan 3 miljoen gezinnen die moeite hebben met het betalen van hun rekeningen. Deze mensen worden genegeerd en vergeten.

De PVV wil betaalbare boodschappen. De prijs van boodschappen is in een paar jaar tijd verdubbeld. Supermarkten waarschuwen dat er volgend jaar nog eens een stijging aan zit te komen van 10%. Iedereen ziet het, iedereen voelt het, iedereen heeft het erover, maar niemand doet iets. Misschien is dat zo omdat de meeste mensen hier in de zaal zo veel verdienen dat ze geen idee hebben wat het betekent om als moeder van een gezin met jonge kinderen met een bijna leeg winkelwagentje bij de kassa te staan, omdat alles zo duur is geworden. Zelfs mensen met een modaal inkomen trekken het vaak niet meer. Dit asociale kabinet staat erbij en kijkt ernaar. Veel mensen gaan inmiddels tanken en boodschappen doen over de grens, in Duitsland en België. Het aantal aankopen in Duitse supermarkten is de afgelopen jaren meer dan verdubbeld, rekende DNB ons eergisteren voor. De PVV wil de btw op boodschappen schrappen. Ook willen we het eigen risico schrappen. Deze boete op ziek zijn is een rijk land als Nederland onwaardig. Nu al mijdt een kwart van de Nederlanders zorg, uit angst voor de hoge kosten. Wat doet dit kabinet? Het verhoogt het eigen risico tot boven de €500. Hierdoor durft straks niemand meer naar het ziekenhuis te gaan, behalve natuurlijk de asielzoekers. Die krijgen namelijk alles gratis. Gratis zorg zonder eigen risico. Gratis tandarts. Gratis huis. Gratis meubels. Gratis onderwijs. Zij zijn namelijk zielig. Inmiddels zijn de rollen omgekeerd. De Nederlanders kunnen hun zorgkosten, boodschappen en rekeningen niet meer betalen. Daar hoor ik hier niemand over.

De PVV wil ook dat we huishoudens tegemoetkomen qua energiekosten. Mensen maken zich grote zorgen. De winter staat voor de deur en de gasprijs schiet omhoog, alleen dit jaar al met 50%. Dat belooft dus wat. De PVV wil per direct de btw op energie verlagen. Energie is tenslotte geen luxeproduct, maar een eerste levensbehoefte. Daar past geen btw van 21% bij.

Tot slot moet de prijs van benzine en diesel aan de pomp ook echt omlaag. De hele economie lijdt eronder, inclusief de transportsector. Deze recordhoge prijzen zijn belachelijk. €2,80 voor een litertje diesel, €2,73 voor benzine: we zijn zowat het duurste land van Europa, dankzij de hoge accijnzen. Van elke liter benzine die we tanken vloeit de helft naar de schatkist: accijns €0,80, btw €0,55. Deze minister lacht zich kapot met dit soort prijzen. Deze minister maakt meer kapot dan je lief is. In onze buurlanden kost een volle tank tientallen euro's minder dan in Nederland. Het kan dus wel. De Nederlandsche Bank berekende dat alleen al in de eerste helft van dit jaar wij voor 1,5 miljard euro over de grens hebben getankt. 1,5 miljard euro! Hoeveel accijns is de minister niet misgelopen? Van elke liter die we tanken gaat meer dan de helft naar de schatkist. Deze minister vult zijn zakken over de rug van autorijdend Nederland. Dat de ballast van de hoge brandstofprijzen ondragelijk is voor zowel de consument als het bedrijfsleven, interesseert hem niets. Andere lidstaten daarentegen zien wel de urgentie en komen in actie. Duitsland verlaagt de accijns op benzine en diesel met €0,17. Het kan dus wel. Italië verlaagt zijn accijns op de brandstof. Luxemburg en België hanteren een prijsplafond voor de brandstof. Italië schrapt zelfs de wegenbelasting. Maar wat doet Nederland? Nederland doet niets.

Maar er is veel meer lastenverlichting nodig. Laat niemand de leugens van het kabinet geloven dat er te weinig geld is. Er is geld zat. Het moet alleen anders worden besteed. Dit kabinet maakt de verkeerde keuzes. De Nederlanders krijgen de rekening gepresenteerd, terwijl elk jaar vele miljarden verdwijnen richting Brussel, richting Oekraïne, richting de opvang van asielzoekers en richting Afrika met ontwikkelingshulp. Dat alleen al opgeteld is bijna 30 miljard die elk jaar verdwijnt uit Nederland. Daarbovenop presenteert de minister in de Miljoenennota vol trots een investeringsagenda die hij van plan is te doen tot 2035. 421 miljard wil hij gaan investeren in Nederland: in het klimaat 37 miljard, in stikstof 20 miljard, in duurzaamheid en windmolens 31 miljard en op termijn zelfs 60 miljard, en in innovatie 12 miljard. Dat zijn allemaal zaken waar de Nederlandse burger niet op zit te wachten. 128 miljard pompen we weg, terwijl de mensen in de supermarkt hun boodschappenkar niet kunnen betalen. Het is toch te gek voor woorden. Dat alles telt op tot boven de 100 miljard. Stop deze verspilling en gebruik dat geld in Nederland voor de Nederlanders. Het is tenslotte hun geld. Het is hun belastinggeld.

De PVV zet de Nederlander op één en zal dat altijd blijven doen, met trots en passie. Mijn boodschap aan dit kabinet is: wegwezen, en wel snel.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel voor uw eerste termijn. Daarmee zijn we voor nu aan het einde gekomen van dit deel van de Algemene Financiële Beschouwingen.

De (algemene) beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**:
Ik schors heel kort en dan gaan we verder met het tweeminutendebat JBZ-Raad. Daarna zal de lunchschorsing

plaatsvinden. Na de lunchschorsing zijn er kort stemmingen. Dan zullen de Algemene Financiële Beschouwingen verdergaan. Ik schors heel kort tot 13.15 uur.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.